

DEN KØNNEDE KARRIERE

En empirisk undersøgelse af diskursive kønsnormer for akademikers adfærd på arbejdsmarkedet og dets betingelser for adfærdsdesign i organisationskontekst

The gendered career:

An empirical study of discursive gender norms for the behavior of postgraduates in the labor market and how it qualifies behavioral design in an organizational context.

Copenhagen Business School
Cand.merc.(kom.)

Kandidatafhandling

Aflevering 15. maj 2019

Amalie Klæstrup Nielsen

Studienummer: 93040

Vejleder: Carina Skovmøller

Antal anslag: 181.542

Abstract

Revealing a highly gender traditional behavioral pattern, the issue of stereotyping postgraduate men and women in the labor market is focal for society as well as organizations seeking increased diversity in their workforce. Therefore, the purpose of the thesis is to generate knowledge on what influences postgraduates to hold on to the construction of gender stereotypes in their behavioral patterns and whether communicative behavior change initiatives are able to modify this kind of behavior.

My research question is: How do gender stereotypes influence the behavior of postgraduates in the Danish labor market? Can it modify and thus, which behavioral change communication initiatives must organizations adopt?

To address the research question I apply a discursive analysis theory approach enabling me to explore patterns in the construction of norms related to behavior of the genders in their careers. I further apply a decision process analysis approach enabling me to address how the intuitive minds of postgraduates determine bias construction. Finally, I discuss the role of behavioral design in addressing gender bias as a means to behavioral change.

Based on a social constructivist viewpoint, the research has been conducted through a qualitative design of focus group- and individual interviews with female- and male postgraduates in the age of 24-33. As a central point in the research design, some have children and some have not.

The research showed how interrelated stereotyped discursive constructions and decision making behavior influence postgraduates to a degree in which women are judged and conceptualized as primary target of the issue of balancing career and parenting. Generating gender bias in the labor market, women' preconditions in their careers are intuitively assessed to be worse than the preconditions of men.

Conclusively, there is a central correlation between gender stereotyping and gender bias, which relationally affects the behavior of the sexes. Utilizing the insight into people's intuitive and heuristic-based decision-making behavior, one has the opportunity to frame the target group for gender-bias-free behavior.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning.....	4
1.1: Problemstilling og problemformulering.....	6
1.2: Afhandlingens struktur.....	7
Kapitel 2: Afhandlingens empiriske genstandsfelt.....	9
2.1: Generelle kønsforklaringer og bias.....	9
Kapitel 3: Metodiske overvejelser.....	10
3.1: Videnskabsteoretisk udgangspunkt.....	10
Relationer og sociale konventioner.....	10
Kønsstereotyper som social konstruktion.....	11
3.2: Undersøgelsesmetode.....	12
Fokusgruppemetoden.....	12
Fokusgruppens empiri.....	13
Supplerende enkeltinterviews.....	18
Min rolle som en del af forskningsfeltet.....	20
Bearbejdning af data.....	20
3.3: Teoretiske overvejelser.....	22
Diskurspsykologi.....	22
Beslutningsprocesser.....	23
Adfærdsdesign.....	25
3.4: Undersøgelsens kvalitet.....	26
Troværdighed i undersøgelsen.....	26
3.5: Afgrænsning.....	27
Kapitel 4: Fokusgruppens diskurser og beslutningsprocesser.....	28
4.1: Parrenes hverdagskonstruktion.....	28
Sofie & Tobias.....	28
Nadia & Daniel.....	31
Lizette & Christian.....	33
Maria & Morten.....	35
4.2: Parrenes subjektpositioner.....	37
4.3: Gruppens fælles meningsdannelse.....	38
Karriere.....	38
Kønsstereotyper.....	42
4.3: Kønsopdelte gruppeinterviews.....	53

Karrieredrømme	53
Familieliv	57
4.3: Delkonklusion: Fokusgruppens diskurskonstruktion og beslutningsprocesser.....	61
Fra ønsketænkning til realitet: Vil børn ændre virkeligheden?	62
Kapitel 5: Mødrenes diskurser og beslutningsprocesser.....	63
5.1: Mødrenes diskurskonstruktion og beslutningsprocesser	63
Arbejdslivet som mor	63
Arbejdslivet som kvinde	65
Livet som forældre	67
5.2: Sammenfatning af diskursive konstruktioner: Når børn ændrer virkeligheden	69
5.3: Kan kønstraditionel adfærd ændres?	71
Kvinder kan, men vil de?	71
5.4: Organisatoriske omgivelsesændringer og kønsbias	73
Kønsbias og adfærdsdesign.....	73
Kapitel 6: Diskussion.....	75
6.1: Forældrediskurser og inklusionsnudges.....	75
Kuegelberg: Stereotypificering af mødre og fædre på arbejdspladsen.....	75
Nielsen & Kepenskis Inclusion Nudges.....	76
6.2: Afhandlingens teoretiske bidrag	77
Kapitel 7: Konklusion og implikation	78
7.1: Konklusion	78
7.2: Implikationer	80
Organisationskultur	80
CSR strategi.....	80
Bredere undersøgelsesmålgruppe	80

Kapitel 1: Indledning

Trods årtiers kamp for kønsligestilling på arbejdsmarkedet og et af verdens højeste erhvervsfrekvenser for kvinder, har hverken løngabet eller andelen af kvindelige ledere på det danske arbejdsmarked rykket sig betydeligt de seneste 20 år (Muhr, 2019). Det har betydet, at Danmark på blot fire år er rykket fra en samlet 5. plads til en 13. plads i verden for ligestilling, ifølge World Economic Forums ligestillingsrapport Global Gender Gap Report (2018). I top fire ligger resten af de skandinaviske lande; Island, Sverige, Norge og Finland.

Den svage udvikling i dansk kønsligestilling kan skyldes både politiske og kulturelle årsager. Ifølge professor i politologisk kønsforskning ved Aalborg Universitet, Anette Borchorst, er det en naturlig følge af, at ligestilling de seneste årtier ikke har rangeret højt på den politiske dagsorden i Danmark i sammenligning med det politiske niveau i det resterende Skandinavien (Juel & Olsen, 2015). Dertil kan man lægge den kendsgerning, at danskere i stadig høj grad lever efter traditionelle kønsroller, hvor kvinderne står for størstedelen af arbejdet i hjemmet samt omsorgsopgaver i forbindelse med børn (Sørensen & Danbjørg, 2018). Alligevel fylder kønsdebat meget i den offentlige debat, som dog bærer præg af et øget fokus på *politiske indsatser* og et mindre fokus på de *kulturelle mekanismer*, der spænder ben for ligestillingen på arbejdsmarkedet. En undersøgelse foretaget af Lederne og Copenhagen Business School (2018) blandt tidligere og nuværende CBS-studerende konkluderer ellers, at vi i Danmark har et vigtigt arbejde med at gøre op med stereotype kønsroller og familiemønstre, førend vi kan siges at have ligestilling (s. 4). Undersøgelsen viser blandt andet, at langt flere kvinder end mænd fra universitetet er afklarede med, at deres partner tjener mere end dem, og at mænd har bedre muligheder for at få et toplederjob. Taget i betragtning, at denne undersøgelse er foretaget blandt akademikere med lige muligheder for karriere, er det særligt interessant at kaste et blik på højtuddannedes adfærd på arbejdsmarkedet, der tegner et skævt billede af udviklingen.

Højtuddannede mænd tager flere barselsdage end fædre med lavere uddannelse; den gennemsnitlige danske far går på barsel i en måned, mens højtuddannede fædre går på knap 2 måneders barsel, hvis moren til deres barn også har en lang videregående uddannelse (bilag 1). Alligevel er løngabet mellem højtuddannede mænd og kvinder ansat i private virksomheder højere

end det gennemsnitlige løngab. Danske mænd tjener i gennemsnit 13 pct. mere i løn (bilag 2) end kvinder, men for højtuddannede mænd er det 16,2 pct. (Muhr, 2019).

En undersøgelse fra 2008, foretaget af Djøf blandt sine medlemmer, viser da også at 29 pct. af højtuddannede kvinder gik på deltid i forbindelse med deres børns opvækst. For de mandlige medlemmer gjaldt det 2. pct.. Samme år gik 37 pct. af alle danske kvinder på deltid, når de fik børn, hvortil 21 pct. af danske mænd gjorde det samme (bilag 3). Det tegner et mønster af, at selvom højtuddannede kvinder i *mindre* grad end gennemsnittet går på deltid i forbindelse med deres børns opvækst, betyder det ikke, at *flere* højtuddannede mænd går ned i tid. Tværtimod, viser tallene, at højtuddannede mænd, i langt mindre grad end gennemsnittet, vælger at gå på deltid. Da disse tal er af ældre dato, kan der være sket en udvikling i tallene, men den ulige fordeling af mænd og kvinder på landets direktionsposter tegner et billede af, at højtuddannede kvinder i langt højere grad end mænd fortsat vælger at gå på deltid. 82 pct. af landets direktionsposter, besat af højtuddannede, tilhører mænd, og det på trods af, at stort set lige mange kvindelige og mandlige (CBS) studerende har ambitioner om at blive ledere (Muhr & Laursen, 2018).

Med et udgangspunkt i, at mænd og kvinder har lige forudsætninger for uddannelses- og karrierevalg, og at kvinder fylder mest på videregående uddannelser (bilag 4) og samtidig kommer ud med det højeste snit (Muhr, 2019), er ovenstående tal tankevækkende. Derfor vil indeværende afhandling undersøge problematikken fra den højtuddannedes synsvinkel. I det følgende afsnit uddybes både problemet, hvorfra afhandlingen udspringer såvel som opgavens konkrete problemformulering.

1.1: Problemstilling og problemformulering

På trods af danskernes selvopfattelse som et lige og tolerant folkefærd, spænder traditionelle kønskulturelle mekanismer ben for mænd og kvinders adfærd på arbejdsmarkedet og fastholder et problem for dansk kønsligestilling (Muhr, 2019). Højtuddannede mænd og kvinder har rykket sig længere mod en ligelig fordeling af barsel, men et løngab, der er større end hos den gennemsnitlige befolkning og en skævvridning i antallet af mænd og kvinder på deltid, afslører et adfærdsmønster, der er fortsat højt præget af traditionelle kønsopfattelser. Det rejser spørgsmålstejn ved, om kønsspecifik adfærd, reelt set, *kan* ændres. På et kulturelt niveau er det således et kommunikativt problem, at man ikke ved, om og hvordan man fra arbejdsmarkedets side kan komme konstruerede kønsopfattelser til livs blandt akademikere. Ønsker højtuddannede mænd og kvinder reel ligestilling på arbejdsmarkedet? Hvorfor agerer de, som de gør? Er deres adfærdsmønstre bevidste, eller kan de påvirkes i en anden retning?

I sin forståelse af mennesket som intuitivt handlende er disciplinen adfærdsdesign kendt for at kunne påvirke menneskers adfærd i en gælden retning på succesfuld vis (Jensen, Lieberoth, & Dalsgaard, 2017). Men er disciplinen i stand til at påvirke adfærd bundet af historisk traditionel forståelse af kønnene? Hvilke betingelser skaber det således for disciplinen i forsøget på at påvirke kønstraditionel adfærd i en ny retning?

Man har således endnu ikke klarhed over, hvordan højtuddannede mænd og kvinders adfærd fastholdes i traditionelle kønsnormer, og hvordan man uden brug af lovgivning kan ændre højtuddannede mænd og kvinders adfærd på arbejdsmarkedet til gavn for lige løn- og karrieremuligheder mellem kønnene.

Jeg vil i min afhandling derfor behandle følgende problemformulering:

Hvordan påvirkes akademikere af kønsstereotyper i deres adfærd på arbejdsmarkedet? Kan denne adfærd ændres, og hvilke adfærdsmæssige kommunikative tiltag må organisationer således adoptere?

Gennem empirisk analyse samt diskussion vil jeg søge at nå til klarhed herpå. I det næste afsnit præsenteres afhandlingens dele, der i sin helhed danner udgangspunkt for besvarelse af problemformuleringen.

1.2: Afhandlingens struktur

Som en læsevejledning til afhandlingen vil dette afsnit kortlægge opgavens skruktur og kapitler. Således vil læseren få indføring i kapitlernes indhold. I nedenstående model er afhandlingens struktur illustreret:

Kapitel 1: Indledning

Kapitel 2: Kortlægning af kønsstereotyper

Kapitel 3: Metodiske overvejelser

Kapitel 4: Empirisk analyse: Fokusgruppens diskursive konstruktioner og beslutningsprocesser

Kapitel 5: Empirisk analyse: Mødrenes diskursive konstruktioner og beslutningsprocesser

Kapitel 6: Diskussion

Kapitel 7: Konklusion og implikationer

Kapitel 1: Indledning

Dette kapitel introducerer afhandlingens genstandsfald og relevans. Derudover indeholder det opgavens problemformulering med dertilhørende undersøgelsesspørgsmål, som er styrende for analysen.

Kapitel 2: Kortlægning af kønsstereotyper

I dette kapitel indføres læseren i kønsstereotyper, da disse danner grundlag for opgavens problemstilling. Kapitlet tager udgangspunkt i kønsforsker, Sara Louise Muhrs (2019) bog om barrierer og nye strategier til ledelse af køn.

Kapitel 3: Metodiske overvejelser

Kapitel 3 præsenterer de metodiske valg, der er foretaget for besvarelse af problemformuleringen. Herunder præsenterer kapitlet læseren for opgavens videnskabsteoretiske udgangspunkt, undersøgelsesstrategi- og design, afgrænsning, inddraget teori samt en diskussion af undersøgelsens kvalitet.

Kapitel 4: Empirisk analyse - Fokusgruppen

Dette kapitel udgør afhandlingens første og bærende analysedel, der på baggrund af de indsamlede empiri undersøger, hvordan akademikere uden børn konstruerer deres kønslige virkelighed i hverdagslivet og på arbejdsmarkedet, og hvordan dette påvirker deres beslutninger.

Kapitel 5: Empirisk analyse - Mødrene

Kapitel 5 udgør afhandlingens anden analysedel og undersøger, hvordan højtuddannede kvinder med børn konstruerer deres kønslige virkelighed i hverdagslivet og på arbejdsmarkedet samt hvordan dette har indflydelse på deres beslutninger. På baggrund af analyserne vil jeg til slut diskutere, hvorvidt kønstraditionel adfærd kan ændres, eller om det er en central del af den menneskelige biologi at handle således på baggrund af sit køn. Hertil diskuterer jeg, hvorvidt ændringer i organisatoriske omgivelser kan blive et afgørende element til indfrielse af disse beslutninger i en realistisk kontekst.

Kapitel 6: Diskussion

I diskussionskapitlet diskuteres konklusionerne fra den empiriske undersøgelse iht. eksisterende teori om diskursive konstruktioner af kønnet i organisationskontekst samt eksisterende teori om adfærdsdesign til fordel for ligestilling. Desuden diskuterer jeg, hvorvidt og hvordan afhandlingens slutninger bidrager med nye vinkler til fagområdet.

Kapitel 7: Konklusion og implikationer

I det sidste kapitel sammenfattes analysens- og diskussionens delkonklusioner, hvortil der konkluderes på opgavens problemformulering. Endvidere diskuterer jeg, hvilke implikationer undersøgelsen har for videre forskning.

Kapitel 2: Afhandlingens empiriske genstandsfelt

I dette kapitel fremgår en redegørelse for afhandlingens empiriske genstandsfelt, kønsstereotyper. Med udgangspunkt i Sara Louise Muhrs (2019) bog om barrierer og nye strategier til ledelse af køn, vil jeg i det følgende redegøre for, hvordan manglende ligestilling kommer til udtryk gennem kønsstereotyper og de bias, de medfører.

Kønsstereotyper opstår, når vi generaliserer på baggrund af køn (Muhr, 2019). Bias er, ifølge Muhr, det filter, vi ser verden igennem, hvortil kønsbias opstår, når stereotype opfattelser af mænd og kvinder påvirker, hvordan kønnene vurderes (s. 93). Disse stammer fra historiske kønsopfattelser, som ikke kan undgå at påvirke konstruktionen af vores fælles bevidsthed og måderne, hvorpå vi opfatter hinanden i dag (s. 20). På den måde stereotypificerer og vurderer vi i dag hinanden på baggrund af nedarvede talemåder, metaforer, fortællinger og humor uden at lægge mærke til det.

I det følgende vil jeg redegøre for gængse arbejdsmarkedsrelaterede kønsforklaringer og kønsbias samt hvordan disse relaterer sig til privilegier.

2.1: Generelle kønsforklaringer og bias

Ifølge Muhr, findes der to generelle forklaringer på manglende kvinder i ledelse/manglende ligestilling: Kvinder kan ikke, og kvinder vil ikke (s. 44).

Disse forklaringer påvirker således, hvordan kønnene vurderes. Muhr opdeler bias i eksplicit og implicit. Eksplicit bias er de holdninger, vi mener er sande, og som vi udtrykker eksplicit i diskussion med andre (s. 94). Implicit bias er de holdninger, vi ikke er opmærksomme på, vi har, og som udløses, uden vi er opmærksomme på det (s. 107). Af gængse eksplicitte bias nævner Muhr bl.a. følgende:

- < Kvinder prioriterer børn over karriere
- < Mænd påtager sig forsørgerrollen
- < Kvinder yder omsorg
- < Kvinder er pæne og empatiske
- < Mænd er grove og sjofle

Implicit bias er derimod en kognitiv mekanisme, som hjælper mennesker med at træffe hurtige beslutninger (s. 110). Et eksempel på forskellen mellem eksplicit og implicit bias er som følgende:

1. Eksplicit bias: Man giver udtryk for, at mand, grundet sit køn, er en god leder.
2. Implicit bias: Man forbinder automatisk en mand med god ledelse i en kognitiv proces.

Disse udgangspunkter for afhandlingens genstandsfelt vil senere komme til udtryk i beskrivelsen af den empiriske undersøgelses udarbejdelse samt i diskussion af kønstraditionel adfærd.

Kapitel 3: Metodiske overvejelser

Dette kapitel præsenterer afhandlingens videnskabsteoretiske og metodiske udgangspunkt. Kapitlet indeholder argumentationer for- og refleksioner om projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt, undersøgelsesmetode og teori.

3.1: Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Indeværende afhandling har socialkonstruktivisme som videnskabsteoretiske udgangspunkt. Jeg tager udgangspunkt i Berger & Luckmanns (1966) videnssociologiske afhandling, hvis ontologi bygger på, at virkeligheden er samfundsskabt via sociale konstruktioner og dermed et socialt konstrueret fænomen. Videnssociologi må, ifølge Berger & Luckmann, beskæftige sig med alt, hvad der går for 'viden' i et samfund uden at tage hensyn til denne videns status som gyldig eller ikke-gyldig (s. 15). Da al menneskelig viden udvikles, overføres og vedligeholdes i sociale situationer, skal videnssociologien ydermere forsøge at forstå processerne, hvorved individer tager deres (subjektive) virkelighed for givet (ibid.). Således danner afhandlingens konstruktivistiske udgangspunkt rammen for både afhandlingens relativistiske ontologi, subjektive epistemologi og kvalitative metodologi.

Relationer og sociale konventioner

Socialkonstruktivisme betragter virkelighed som et spørgsmål om den mening, objekter og subjekter opnår gennem deres relationer (Esmark, Lausten, & Andersen, 2005, s. 18). Det vil sige, at når der i socialkonstruktivisme er tale om konstruktion af virkeligheden, henviser "konstruktion" til stabilisering og udbredelse af relationer, der knytter objekter (fysiske genstande) og subjekter (bevidsthed/tanker) sammen i meningsfuldhed (ibid., s. 18). Herunder skal det i

socialkonstruktivismen forstås, at enhver form for menneskelig aktivitet er forbundet med den sociale virkelighed, og at det er umuligt at nå frem til en anden virkelighed uden for denne. I et socialkonstruktivistisk studie er opgaven derfor ikke at nå ind til objektet eller subjektet i sig selv, men i stedet at afdække den mening, der skabes gennem stabilisering og udbredelse af relationer mellem subjekter eller mellem objekter og subjekter (s. 19).

Som en relationel form for meningsdannelse tager socialkonstruktivismen desuden udgangspunkt i sociale konventioner som regler for interaktion mellem subjekter eller mellem subjekter og objekter (ibid., s. 20). Forankret i sociologien forsøger socialkonstruktivismen at afklare social orden ved hjælp af begreber som kultur, traditioner, normer og logikker ved at henvise til dannelsen af konventioner for social adfærd og handlen (ibid.). Med sociale konventioner som grundlaget for den sociale virkelighed er det afgørende at tilslutte, at alt inden for den sociale virkeligheds ramme er kontingent (s. 21-22). Det vil sige, at når der netop er tale om konventioner, er intet i den sociale virkelighed uomgængeligt eller endegyldigt.

Når vi ved, at generalisering på baggrund af køn er forankret i kultur, traditioner og normer gør socialkonstruktivismens kontingente ramme sig særligt anvendelig til analyse af kønstraditionel adfærd, der med sit fundament af sociale konventioner er foranderlig.

Kønsstereotyper som social konstruktion

Med kønsstereotyper som empirisk genstandsfelt for opgaven bliver kønskultur- og normer til omdrejningspunkt for dannelsen af konventioner for social adfærd blandt højtuddannede mænd og kvinder i afhandlingen undersøgelse. Ifølge Muhr (2019), kan historiske kønsopfattelser ikke undgå at påvirke konstruktioner af vores fælles bevidsthed og vores måder at forstå hinanden på i dag. Dermed bliver vores adfærd automatisk påvirket af andres stereotypiske holdninger, når vi relationelt skaber meningsdannelse. Således er den virkelighed, vi relationelt konstruerer for kønnenes adfærd, dannet på baggrund af sociale konventioner, der afføder kønsstereotyper.

Med kønsstereotyper som et centralt element for ligestilling, er ligestilling således ikke en objektiv videnskab. Man er derfor, ifølge Muhr (2019), nødt til at se på de konstruktioner, der sætter retningslinjer for mænd og kvinders adfærd på arbejdsmarkedet. I det følgende afsnit vil jeg redegøre og argumentere for mit valg af undersøgelsesmetode, der bygger på præmissen om, at ligestilling er afhængig af normer og stereotyper.

3.2: Undersøgelsesmetode

Metodevalget er et afgørende valg, som må træffes velovervejet, da man i valget af en bestemt metode samtidig bestemmer, hvilket blik man vil kaste på genstandsfeltet (Bjerg & Villadsen, 2006). Da den socialt konstruerede relationen mellem kønsstereotyper og individer skabes i samspil mellem subjekter, finder jeg det relevant at lade empirien være styrende for min afhandling ved en empirisk induktiv metode. I tråd med det videnskabsteoretiske udgangspunkt for en virkelighed, der er socialt konstrueret på baggrund af sociale konventioner i samfundet, har det kvalitative fokusgruppeinterview vist sig at være det relevante metodevalg til afhandlingens primære empiri. Derudover har jeg suppleret med semistrukturerede enkeltinterviews til nuancering af afhandlingens slutninger. I det følgende afsnit vil jeg præsentere metoderne i henhold til afhandlingens genstandsfelt.

Fokusgruppemetoden

Fokusgruppemetoden kombinerer muligheden for at interviewe en gruppe individer om et udvalgt tema samtidig med, at den giver adgang til at observere og analysere den sociale interaktion, der opstår i en specifik, social sammensætning af mennesker (Demant, 2006, s. 131). Således adskiller fokusgruppen sig fra klassiske individuelle interviews eller gruppeinterviews ved at give forskeren direkte adgang til handling og ikke bare beretninger om handling (Halkier, 2002, s. 12). Når jeg med et socialkonstruktivistisk udgangspunkt søger at observere og analysere, hvordan akademikere påvirkes af kønsstereotyper i deres adfærd på arbejdsmarkedet, søger jeg at producere empirisk data, der fortæller mig noget om mønstrene i betydningsdannelsen i en specifik gruppe af individer. Det er fokusgruppen særligt velegnet til, da den først og fremmest egner sig til at producere data om sociale grupperes fortolkning, interaktioner og normer (ibid., s. 15). Social interaktion er derved selve kilden til data (s. 16). Således er fokusgruppemetoden særligt relevant som undersøgelsesværktøj til afhandlingens formål, hvorfor denne vil udgøre afhandlingens bærende metode til indsamling af empiri.

Metodens begrænsninger

Fokusgruppemetodens styrke i at iagttage er samtidig metodens begrænsning (Demant, 2006). Fokusgruppen vil altid inddrage aktører, der har en særlig relation til fænomenet, hvorfor metoden aldrig vil kunne angive en generel beskrivelse af fænomenets udbredelse inden for en kultur (ibid.).

Derudover egner metoden sig ikke til at producere data om det enkelte individs virkelighedsopfattelse, da det enkelte individs holdninger i et fokusgruppeinterview altid vil være skabt i interaktion med de andre deltagere. I arbejdet med fokusgruppemetoden er det derfor af høj værdi, at jeg som forskningsperson funderer over min egen erkendelse af undersøgelsen og ikke søger at uddrage generelle slutninger eller individuelle livsopfattelser ud fra mine interviews. Samtidig er det af høj værdi, at jeg supplerer fokusgruppeempirien med supplerende enkeltinterviews, der kan give et mere autentisk billede af problemstillingens kerne.

Metodens videnskabelighed og erkendelsesteori

Metoden kan som nævnt ikke benyttes til angivelse af en generel beskrivelse, men der hvor fokusgruppen opnår sin videnskabelighed, er når den tydeliggør, hvordan individet skaber sig selv ved at fremføre og italesætte sine erfaringer, samt hvordan kulturelle fænomener derigennem konstrueres socialt (ibid., s. 144). Skal man som forsker opnå denne videnskabelighed er det, ifølge Demant, vigtigt, at man tager stilling til sine egne konstruktions- og selektionsprocesser i sammensætning og moderation af gruppen, hvilket jeg i det følgende afsnit vil redegøre for.

Fokusgruppens empiri

Dette afsnit vil introducere læseren til de metodiske valg og selektionsprocesser, der har fundet sted i udarbejdelse af gruppesammensætning, strukturering samt styring af fokusgruppeinterviews.

Selektering af fokusgruppe

Når man selekterer en fokusgruppe, udvælger man personer med særlige kendetegn til at diskutere det valgte emne. Det betyder, at allerede i gruppesammensætningen er forskerens erkendelse af det specifikke fænomen med til at konstruere fænomenets egenskaber og logik (Demant, 2006). Hvordan man selekterer fokusgruppen, har således betydning for undersøgelsens resultater, hvilket betyder, at man skal sørge for at få vigtige karakteristika fra problemstillingen repræsenteret i fokusgruppens udvalg (Halkier, 2015). Jeg har på baggrund heraf sammensat fokusgruppen ud fra to overordnede kriterier: 1) Alle i fokusgruppen skal have akademisk baggrund, og 2) fokusgruppen skal bestå af kærestepar. I det følgende vil jeg argumentere herfor.

Kriterium 1: Alle i fokusgruppen skal have akademisk baggrund

Da indeværende problemstilling knytter sig til den manglende ligestilling blandt akademikere, har det været centralt for sammensætningen af afhandlingens fokusgruppe, at alle deltagere har akademisk baggrund. Men da fokusgruppens akkumulation af viden afhænger af deltagernes sociale interaktion med hinanden, bør fokusgruppen som hovedregel ikke være for homogen (Halkier, 2002, s. 140). Minder deltagerne for meget om hinanden, kan man således risikere, at interaktionen ikke afføder brugbar diskussion, og dermed ikke kan bruges som fundament for analyse. På baggrund heraf har det været et kriterie, at fokusgruppen repræsenterer forskellige universiteter og studieretninger. Desuden består fokusgruppen både af individer, der har afsluttet deres uddannelse samt individer, der fortsat studerer på deres kandidat. På den måde opnår fokusgruppen forskellighed på to måder: Først, i en blanding af fagområder og universiteter. Dernæst, i en blanding af deltagere, der allerede befinder sig i en fuldtidsstilling, samt deltagere, der endnu ikke er bekendt med de ansvarsbetingelser og beslutninger, en fuldtidsstilling medfører. Fokusgrupper bør dog ikke være *for* heterogene, da man i så fald kan risikere, at deltagerne har svært ved at relatere til hinanden (ibid., s. 140). På baggrund heraf indgår alle fokusgruppedeltagere i et parforhold. I det følgende vil jeg argumentere videre for, hvorfor dette har været et kriterie for sammensætning af gruppen.

Kriterium 2: Fokusgruppen skal bestå af kærestepar

Udover at være i et parforhold skulle kæresteparrene opfylde følgende:

- ◁ Være sammenboende og veletablerede
- ◁ Uden børn men med planer om at etablere familie sammen

Kriteriet om kærestepar er grundet problemstillingens tilknytning til det faktum, at det er, når mænd og kvinder får børn, løngabet øges, og at akademikeres mere ligeligt fordelte barsel tilsyneladende *ikke* mindsker løngabet mellem kvinder og mænd med høj uddannelse. Dét at have en partner har således indflydelse på de valg, man tager for sin karriere, hvorfor det var centralt, at lade fokusgruppen bestå af par.

Kriteriet om at være sammenboende og veletablerede skyldes et ønske om, at alle parrene skulle være trygge i at udtrykke deres holdninger og positioner om emnet overfor hinanden. Derudover skyldes det et yderligere kriterie om, at parrene skal have planer om at etablere familie sammen.

Det har ikke været et kriterie, at parrene allerede *har* etableret familie, da jeg anser det som en fordel at iagttage den sociale interaktion og meningsdannelse mellem par, der endnu ikke har stået overfor de endelige valg, der skal træffes i balancen mellem arbejds- og familieliv. Dette skyldes et ønske om at observere målgruppens *forventninger* til deres ønskede adfærd på arbejdsmarkedet, når de får børn. Senere i kapitlet vil jeg argumentere for, hvorfor dette gør sig gældende.

Således har kriterierne dannet rammerne for sammensætning af fokusgruppen. Derudover har tilfældige sammenfald gjort sig gældende i fokusgruppen. Disse vil blive præsenteret i følgende underafsnit.

Tilfældige sammenfald for sammensætning af fokusgruppe

Grundet praktiske årsager for indsamling af empiri er der opstået to sammenfald for sammensætningen af fokusgruppen: 1) Alle par er bosat i København, og 2) Alle par er i alderen 24-32 år. Det skyldes, at deltagerne stammer fra mit eget netværk, og derfor naturligt deler min demografi (jeg er 26 år og bosat i København). Dette anser jeg hverken som en ulempe eller en fordel, da hverken bopæl eller alder er genstand for afhandlingens problemstilling. I stedet har kriterierne for akademisk baggrund og civilstand være afgørende for selekteringen af gruppen.

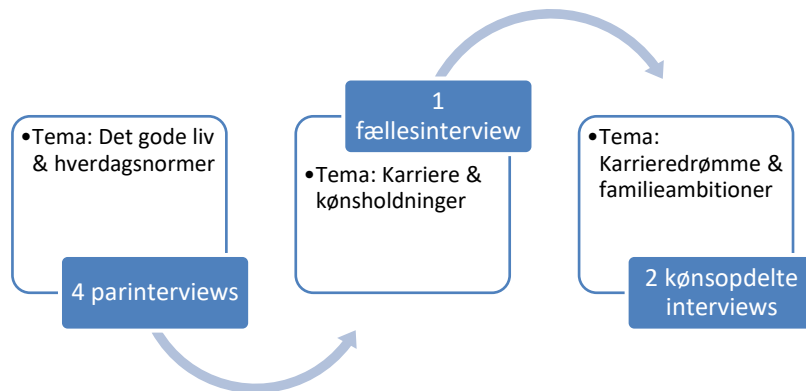
I bilag 6.1 præsenteres en demografisk profil af alle fokusgruppedeltagere.

Udarbejdelse af fokusgruppeinterviews

Ifølge Demant, er det en styrke for forskeren at skabe erkendelsesmæssige rum og således skabe rammerne om den viden, der kan produceres (s. 137). Grundet fokusgruppemetodens socialkonstruktivistiske natur for relationel meningsdannelse, forventes det ikke at fokusgruppedeltagerne afgiver autentiske svar på de spørgsmål, interviewet rejser. I stedet må man erkende, at man arbejder ud fra kunstig social sammenhæng, som man som forsker selv har skabt. Dermed bygger respondenterne deres svar ud fra det sociale rum og de sociale positioner, respondenterne taler fra (Ibid.). Deltagernes positioner kan således aktivt benyttes til at sammensætte gruppen, så forskeren kan iagttage, hvordan forskellige sammensætninger har konsekvenser for deltagerne positioneringer (s. 136-137). På baggrund heraf har jeg struktureret et interviewdesign, der sætter fokusgruppedeltagerne i forskellige sociale *settings*. I det følgende afsnit vil jeg beskrive, hvordan jeg har struktureret en sådan model.

Strukturering af interviewdesign

Jeg har struktureret interviewdesignet således, at jeg har afholdt syv interviews på tværs af tre *settings*. Ifølge Demant, er stemningen og relationen mellem fokusgruppedeltagerne centrale i forhold til at forstå betydningen af deltagernes udsagn (s. 141), hvorfor det har været af stor betydning for den efterfølgende analysestrategi, at interviewdesignet tilgodeså de præmisser, deltagernes indbyrdes relationer sætter for diskussionen. Da pardimensionen i fokusgruppen er tæt knyttet til opgavens problemstilling, har parrenes indbyrdes relationer haft særligt stor betydning med henblik på at forstå deres udsagn. Samtidig kan fokusgruppens diskussion og udsagn betragtes som produkter af de positioner og holdninger, deltagerne tager med ind fra deres hverdagslige *setting* (Ibid., s. 140). Derfor har det været yderligere centralt for den efterfølgende analysestrategi at få adgang til de normer, parrene skaber for deres hverdag. På baggrund heraf har jeg struktureret et interviewdesign, der først engagerer parrene hver for sig, derefter i interaktion med hele fokusgruppen og til sidst i interaktion med deltagere af eget køn. Nedenstående figur illustrerer sammenhængen mellem de tre *interview-settings*, der er bygget op af fire parinterviews, ét fællesinterview og to kønsopdelte interviews.

Interviewstruktur og moderatorposition

Eftersom jeg søger at iagttage fokusgruppens fortolkninger, interaktioner og normer i henhold til mine egne forskningsinteresser, har jeg struktureret processerne således, at jeg som interviewer startede interviewene med en åben styring og sluttede med en strammere styring. En sådan strukturering gør det muligt både at give plads til deltagernes perspektiver og interaktion og samtidig få belyst egne forskningsinteresser (Halkier, 2015). Dog er det i et fokusgruppeinterview vigtigt at erkende, at intervieweren spiller en anden rolle end en interviewer i et individuelt kvalitativt interview, da der er en anden og mere omfattende form for interaktion i fokusgrupper

(Halkier, 2015, s. 143). Intervieweren i et fokusgruppeinterview kaldes derfor en *moderator*, som har til formål at få fokusgruppemedlemmerne til at tale sammen samt at håndtere de sociale dynamikker blandt deltagerne samt skabe en uformel stemning. (ibid.).

For at skabe en uformel stemning blandt deltagerne afholdt jeg alle parinterviews i parrenes egne hjem samt de tre gruppeinterviews i mit eget hjem. Dermed var rammerne for fokusgruppen sat til at være hjemlige og uformelle. Derudover skulle jeg som moderator sørge for, deltagerne forholdt sig til de valgte emner og producerede varierede meninger og erfaringer. Med inspiration fra Halkier har jeg således sondret mellem to typer af start-spørgsmål i mine interviewguides; *beskrivende*- og *evaluerende start-spørgsmål*. Beskrivende start-spørgsmål lægger op til, at deltagerne beskriver og udveksler erfaringer, hvorimod evaluerende start-spørgsmål lægger op til, at deltagerne foretager og diskuterer normative vurderinger (s. 146).

Som et centralt element udviklede jeg desuden øvelser til alle interviews, som knyttede sig til start-spørgsmålene. Formålet med øvelserne var at fremtvinge en erkendelses- og forhandlingsproces blandt deltagerne i mødet med problemstillingens elementer. I det følgende vil jeg beskrive, hvordan jeg har struktureret interviewguides bestående af beskrivende og evaluerende start-spørgsmål til hver interview-setting.

Parinterviews

Alle parinterviews blev foretaget adskilt og på forskellige dage op til det fælles fokusgruppeinterview. Interviewdesignets formål med parinterviews var at frembringe dynamikken mellem parrene og iagttage de positioner og normer, deltagerne tager med sig ud i omverden fra deres hverdagslige setting med deres partner. Således strukturerede jeg en interviewguide (bilag 5.1), der skulle frembringe parrenes forhandlinger og fælles normer for et velfungerende hverdagsliv. Jeg udarbejdede en interviewguide, der stillede spørgsmål til parrenes erfaringer og satte parrene overfor øvelser og evaluerende spørgsmål til hverdagslivet og ønsker for 'det gode liv'. Dette igangsatte en diskussions- og forhandlingsproces, hvor de to parter skulle forsøge at nå til enighed om beslutninger og erkendelser fra deres liv sammen. Parinterviewene havde desuden til formål at iagttage parrenes positioner, og hvordan disse senere blev udfordret i samspil med andre.

Fælles gruppeinterview

Det fælles fokusgruppeinterview foregik i min lejlighed og involverede alle fire par. Interviewdesignets formål med det fælles gruppeinterview var at iagttage, hvordan deltageres interaktion påvirkede hinandens fortolkninger, positioner og fælles opbygning af normer for arbejdsmæssig adfærd og kønsopfattelser. På samme måde som ved parinterviewene strukturerede jeg en interviewguide bestående af startspørgsmål og øvelser, der skulle frembringe interaktion, diskussion, argumentation og forhandling mellem deltagerne (bilag 5.2). Øvelsen dannede fundament for deltagerne positioneringer, som de tog med sig videre i de efterfølgende kønsopdelte gruppeinterviews.

Kønsopdelte gruppeinterviews

Interviewdesignets formål med de kønsopdelte gruppeinterviews var at iagttage, hvordan deltageres interaktion ændrede sig, når deres partner og det modsatte køn ikke længere var til stede i lokalet. Igen strukturerede jeg en interviewguide bestående af startspørgsmål og øvelser, som skulle igangsætte en diskussions- og argumentationsproces hos deltagerne (bilag 5.3) Begge grupper fik samme spørgsmål.

Således blev der til analysen udarbejdet i alt syv interviews i tråd med afhandlingens problemstilling. I det følgende vil jeg præsentere afhandlingens supplerende empiri, der bygger på enkeltinterviewmetoden.

Supplerende enkeltinterviews

Som supplement til fokusgruppemetoden har jeg udarbejdet tre semistrukturerede enkeltinterviews med højtuddannede kvinder, der har børn i alderen 0-4 år. Dette har jeg gjort på baggrund af et ønske om nuancering af afhandlingens slutninger. Grundet afhandlingens problemstilling om skævvridningen i antallet af højtuddannede kvinder og mænd, der går på deltid i forbindelse med deres børns opvækst, kan fokusgruppens empiri i sig selv ikke angive, hvorvidt denne adfærd kan ændres. Dette skyldes, at fokusgruppens deltagere endnu ikke har fået børn, og således kun kan danne betydning ud fra ønsketænkning og konstruerede vurderingsgrundlag i nuet. Derfor anser jeg det som nødvendigt for afhandlingens formål at undersøge, hvordan højtuddannede mødre konstruerer deres virkelighed på arbejdsmarkedet.

Det semistrukturerede enkeltinterview forsøger at forstå respondentens livsverdens (Kvale, 2007). Formålet er således for forskeren at forstå meningen i de centrale temaer fra respondentens virkelighed med respekt for respondentens meningsfortolkning af interviewets genstandsfelt (s. 10-11). I kraft af konstruktivismens relativistiske ontologi vil afhandlingens tilgang til de semistrukturerede enkeltinterviews således behandle interviewenes generede viden som konstrueret via respondenternes lingvistik. Styrken i dataindsamlingens supplerende af enkeltinterviews er således, at jeg har mulighed for at specificere en række betydninger, som fokusgruppemetoden, med sit interaktionsafsæt, ikke kan bidrage med.

Jeg vil i det følgende redegøre for udvælgelse af respondenter samt udarbejdelse af interviews.

Selektering af respondenter

Trods fokusgrupper- og enkeltinterviews adskiller sig i tilgang til betydningsdannelse, anser jeg det som nødvendigt at selektere respondenter til de supplerende enkeltinterviews ud fra samme erkendelser som ved fokusgruppen. Således har jeg selekteret tre respondenter, der, på samme måde som fokusgruppen, er akademikere, men som adskiller sig ved kun at være kvinder samt at have børn i alderen 0-4 år. Disse to kriterier har gjort sig gældende grundet problemstillingens tilknytning til det faktum, at det er når mænd og kvinder får børn, der for alvor opstår en skævvridning i kønnenes adfærd på arbejdsmarkedet. Således skal en observation af højtuddannede *mødres* lingvistiske betydningskonstruktion af deres livsverden gøre det muligt at nuancere fokusgruppens betydningskonstruktioner. I bilag 6.2 fremgår detaljerede demografiske profiler af de tre respondenter.

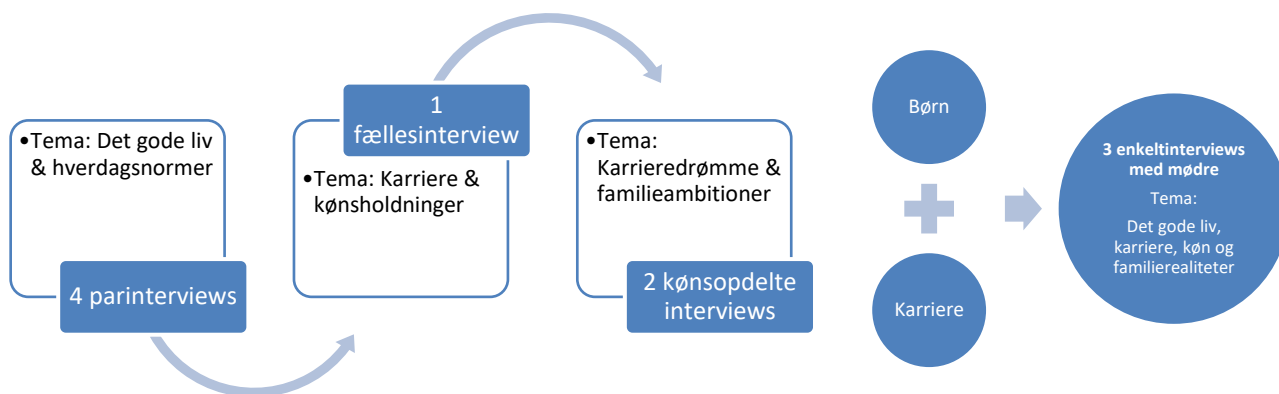
Med henblik på at adskille fokusgruppeditagerne og respondenterne til enkeltinterviews sprogligt i afhandlingens analyse, vil jeg referere til de to undersøgelsesgrupper som hhv. 'fokusgruppen' og 'mødrene'.

Udarbejdelse af enkeltinterviews

De semistrukturerede enkeltinterviews er udarbejdet med udgangspunkt i fokusgruppens interviewdesign- og struktur med formålet om at skabe konsistens i den indsamlede empiri. Jeg har på baggrund heraf udarbejdet en interviewguide, der indeholder tema- og øvelseselementer fra både parinterviews, det fælles gruppeinterview samt de kønsopdelte gruppeinterviews (bilag 5.4).

Dette har gjort det muligt at nuancere alle instanserne i fokusgruppens meningsdannelser, for på den måde at evaluere, hvordan deres virkelighedskonstruktioner kan tænkes at ændre sig, når de får børn.

Nedenstående figur viser afhandlingens undersøgelsesdesign i sin helhed.

Min rolle som en del af forskningsfeltet

I sin subjektive epistemologi, vil den viden, afhandlingen producerer, være påvirket af min forvrængende betydningskonstruktion af analysens iagttagelser, hvorfor objektiv viden er umulig. Derfor anser jeg det som nødvendigt at angive en kort redegørelse for min rolle som en del af forskningsfeltet. Jeg har kendskab til afhandlingens empiriske genstandsfelt, kønsstereotyper, gennem personlig interesse i ligestilling i min hverdag. Derudover er jeg med min demografiske baggrund repræsentativ for fokusgruppen. Styrken for afhandlingens problemstilling er herudfra, at jeg som en naturlig del kan sætte mig i fokusgruppens sted. Dette kan på samme tid være en svaghed, da min egen konstruerede meningsdannelse af fænomenet kan tænkes i høj grad at forvrænge analysens slutninger ud fra min egen konstruerede virkelighed for kønnene. På baggrund heraf anser jeg det som særligt fordelagtigt at have suppleret fokusgruppeempirien med enkeltinterviewempiri.

Bearbejdning af data

I dette afsnit vil jeg præsentere for læseren, hvordan jeg har systematiseret afhandlingens datamængde samt hvilke valg, jeg har foretaget i forbindelse med analyse af materialet. Inden jeg systematiserede og analyserede datamængden, transskriberede jeg alle interviews til udskrift for at muliggøre en systematisk analyse (bilag 7).

Kodning, kategorisering og begrebsliggørelse

Udskriften af en række kvalitative interviews kan forekomme lang og overskuelig. Derfor har det været nødvendigt at systematisere materialet, inden en endelig analyse af datamængden. Jeg har benyttet den samme tilgang til systematisering af både fokusgrupper- og enkeltinterviews.

Kodning, kategorisering og begrebsliggørelse er alle redskaber til at danne systematisk overblik over det omfangsrige datamateriale. (ibid., 2002). Til den indholdsmæssige bearbejdning af interviewdata, består *kodning* i, at man kondenserer lange datastykker fra transskriberingen ved at give en overskrift til hver databid, der meningsmæssigt hænger sammen (ibid., s. 79). Bilag 8 viser et eksempel på, hvordan jeg har kodet datastykker fra transskriberingen for at skabe struktur på det indholdsmæssige i interviewene.

Ved *kategorisering* samles flere koder under én kategori for at se, om nogle af koderne hænger sammen, og om nogle af koderne står i modsætning til hinanden eller har konsekvenser for hinanden (s. 81). Endeligt har *begrebsliggørelse* gjort det muligt at undersøge temaer, gentagelser, mønstre, kontraster, brud og paradokser fra kodningen og kategoriseringen og sætte dem i spil med sit teoretiske udgangspunkt (s. 81-82). Disse fremgår i diskursanalyserne.

Valg af analyseform

I det følgende vil jeg præsentere den valgte analysestrategi i overensstemmelse med problemstillingen og det socialkonstruktivistiske udgangspunkt.

Fokusgruppens samtale er en diskursiv og praktisk interaktionsform, som er med til at skabe, forhandle og forandre kulturelle og sociale betydninger i samtalsituation og dermed den sociale virkelighed (Halkier, 2002). I lyset af afhandlingens socialkonstruktivistiske udgangspunkt, er det således nødvendigt, at den valgte analyseform er velegnet til at analysere den primære undersøgelsesgruppes sociale interaktioner og samtidig være anvendelig til analyse af den sekundære undersøgelsesgruppes fortolkninger og talemåder. Samtidig er det relevant for problemstillingens interesse i (køns)normer, at den valgte analyseform med fordel kan anvendes som værktøj til analyse heraf. Her gør en diskursiv analyseform sig gældende. Som konstituerende kræfter i konstruktion af virkeligheden udgør diskurser de måder, mennesker giver betydning til verden eller aspekter af verden (Phillips, 2015, s. 299). Deltagernes dannelse af betydning er ikke kun situationelle men rummer forskellige andre sociale og samfundsmæssige rammer og trækker

dermed altid på andre diskursive repertoarer fra samfundet (Halkier, 2002). Derfor er det relevant at lade analysen af opgavens datamateriale være styret af disse. Jeg har på baggrund heraf valgt at lade min analyse være styret af diskurspsykologi.

3.3: Teoretiske overvejelser

I dette afsnit vil jeg præsentere den valgte teori til afhandlingens analyse- og diskussionsafsnit. Jeg diskuterer, hvilken rolle den inddragede teori spiller for afhandlingens formål, samt hvordan teorierne komplimenterer hinanden. Den anvendte teori knytter sig til diskurspsykologi og beslutningsprocesser, som på baggrund af problemstillingen anvendes relationelt til besvarelse af problemformuleringen. Jeg redegør for dele af teorierne, som jeg anser, for mest relevante for problemstillingen. Således er irrelevante dele af teorien udeladt for ej heller at forulempe det teoretiske grundlag for afhandlingen.

Diskurspsykologi

Diskurspsykologi kan benyttes som værktøj til at analysere, hvordan fokusgrupper skaber konsensus, og hvordan de behandler uenigheder (Halkier, 2010, s. 80). Således er den et relevant analyseværktøj til at analysere, hvordan normer produceres, udfordres og forhandles i den sociale interaktion i fokusgruppen. I min analyse af fokusgruppens interaktion vil jeg trække på to af diskurspsykologiens perspektiver: Potter & Wetherells (1992) teori om diskurser som fortolkningsrepertoarer samt Potters (1996) teori om fakta-konstruktion af fortolkninger.

Wetherell & Potters fortolkningsrepertoarer

Wetherell & Potters perspektiv på diskurspsykologi bygger på forståelse af diskurser som fleksible og handlingsorienterede ressourcer, som talerne bruger aktivt i bestemte sammenhænge (Phillips, 2015). Disse fleksible ressourcer kaldes fortolkningsrepertoarer:

"De klynger af begreber, beskrivelser og talemåder, som i det store hele kan skelnes fra hinanden, og som ofte er samlet mellem metaforer eller livagtige billeder" (Wetherell & Potter, 1992).

Her lægges der vægt på, hvordan samtaledeltagerne, via deres egne skiftende positioneringer og positionering af de andre deltagere, understøtter eller udfordrer hinandens konstruktioner af verden, således at der skabes en betydningskonsensus eller betydningsforhandling (Phillips, s. 317). Ifølge Phillips, vil jeg således kunne stille analytiske spørgsmål til deltagernes brug af

fortolkningsrepertoarer som samtale-ressourcer, deltagernes konsensusdannelse, tilskrivning af identiteter samt brug af retoriske strategier til etablering af 'objektiv sandhed'. Sidstnævnte vil jeg med Jonathan Potters (1996) perspektiv på diskurspsykologien yderligere fremanalysere. Teorien vil benyttes som den overordnede ramme for undersøgelsens diskursanalyse.

Potters fakta-konstruktionsstrategier

Potter argumenterer for, at individer bruger en række konkrete strategier til at konstruere deres beretninger, så de fremstår som fakta. Således kan Potters perspektiv på diskurspsykologi yderligere benyttes til at fremanalysere de strategier, deltagerne bruger til at konstruere deres udtalelser og narrativer som reelle fakta i forsøget på at 'vinde' i diskussioner og dermed muliggøre en specifik social handling (Potter, 1996). Disse strategier kan, i følge Halkier (2010), benyttes til at analysere, hvordan interaktionen i en fokusgruppe håndterer konsensus og uenigheder blandt deltagerne, og hvordan disse socialt organiserede processer har indflydelse på og bliver influeret af deltagernes kontekstuelle fortolkning af emnet (s. 81).

På den måde vil de to ovennævnte perspektiver på diskurspsykologi benyttes til at analysere, hvordan interaktionen i afhandlingens fokusgruppe producerer, udfordrer og forhandler normer og dermed konstruerer en diskurs for, hvordan man som akademiker forholder sig til traditionelle kønsopfattelser. Denne analyse vil fremgå i afhandlingens første analyseafsnit, men da problemstillingen desuden knytter sig til et organisatorisk kommunikations- og adfærdsfagligt problem, vil analyserne ligeledes inddrage teori, der har til formål at undersøge deltagernes beslutningsprocesser for arbejdsmæssig adfærd som produkt af den fælles, sociale interaktion.

Beslutningsprocesser

I analysen af fokusgruppens beslutningsprocesser som produkt af den fælles, sociale interaktion er det relevant at inddrage beslutningsteori, der komplimenterer med diskurspsykologianalysens fokus på deltagernes fakta-konstruerede beretninger. Da disse beretninger er konstruerede produkter af deltagernes forsøg på at 'vinde' diskussioner og muliggøre en specifik handling i gruppen, bør beslutningsprocesanalysen tage udgangspunkt i et teoretisk perspektiv, der interesserer sig for, hvordan individer tager beslutninger på baggrund sandsynligheder. Til det formål gør Tversky & Kahnemans (1974) teori om heuristikker sig gældende. Tversky & Kahnemans beslutningsteori henviser dog kun til individer, og da afhandlingens empiri knytter sig til gruppebaserede

beslutninger, er det nødvendigt at inddrage teori, der forholder sig til det sociale aspekt af beslutningsprocesser. Hertil er det relevant at inddrage Leon Festingers (1954) sammenligningsteori (social comparison theory) til analyse af fokusgruppedeltagernes behov for at sammenligne sig selv og deres beslutninger med resten af deltagerne.

Tversky & Kahnemans heuristikker

Heuristik er *betegnelsen for retningslinjer for tænkning, f.eks. i forbindelse med udførelse af bestemte handlinger* (Gyldendal - Den Store Danske, 2017). I følge Tversky & Kahneman er mennesker tilbøjelige til at læne sig op ad et begrænset antal heuristiske principper, som reducerer kompleksiteten af at skulle vurdere en sandsynlighed, og som samtidig forenkler det at skulle tage en beslutning. Heuristikker er således en hurtig og brugbar 'genvej' til beslutningstagen. Tversky & Kahneman skelner mellem tre typer af heuristikker: Repræsentativitet, tilgængelighed og forankring.

Jeg finder en analyse af fokusgruppens brug af disse heuristikker relevant at inddrage, da disse har til formål at fremanalysere, hvordan deltagerne tager heuristiske beslutninger på baggrund af hinandens fakta-konstruerede argumenter. Samtidig kan heuristikker lede til systematisk bias, hvilket kan resultere i, at man som individ afviger fra at træffe normative beslutninger, som ikke nødvendigvis er velovervejede og fornuftige (Plous, 1993). Forskning har vist, at heuristikker og biases somme tider forekommer oftere i gruppebeslutningsprocesser end hos individer (Plous, 1993), og at gruppediskussioner synes at forstærke den enkeltes tilbøjelighed til at tage beslutninger på baggrund af repræsentativitet (Argote, Seabright, & Dyer, 1986). På den baggrund vil analysen tage udgangspunkt i, hvordan *gruppedynamikken* i fokusgruppen har indflydelse på deltageres brug af heuristikker i den individuelle og fælles beslutningsproces. Hertil vil jeg inddrage Festingers (1954) sammenligningsteori.

Festingers sammenligningsteori

Ifølge Festinger, har mennesker behov for at evaluere kvaliteten af deres holdninger og sammenligne sig selv i forhold til andre. Festingers teori består af ni hypoteser for social sammenligning, hvortil jeg vil bringe de, ifølge Plous (1993), tre mest centrale hypoteser i spil til analyse af fokusgruppedeltagerne sammenligninger med hinanden. De tre hypoteser er:

- ◁ *"Mennesker har en naturlig tendens til at evaluere deres holdninger og evner"* (Festinger, s. 117).
- ◁ *"I den udstrækning objektiv, ikke-social information er utilgængelig, evaluerer mennesker deres holdninger og evner i sammenligning med andres holdninger og evner"* (s. 118).
- ◁ *"Mennesker foretrækker at sammenligne sig selv med andre, som minder om dem selv i holdninger og evner"* (s. 121).

Da disse blot er hypoteser og ikke endegyldige slutninger, anser jeg det ikke som en selvfølge, at det forholder sig således i fokusgruppen. I overensstemmelse med problemstillingens fokus på én særlig befolkningsgruppe, akademikere, finder jeg det relevant at inddrage hypoteserne til analyse af den eventuelle sammenligningsgrad blandt deltagerne i en så demografisk ensartet gruppe, samt hvordan dette har indflydelse på gruppens brug af heuristikker i beslutningsprocessen.

Således vil Tversky & Kahnemans teori om heuristikker og Festingers sammenligningsteori danne teoretiske rammer om afhandlingens analyse af fokusgruppens beslutningsprocesser. Formålet med denne analyse er i sidste ende at skabe fundament for det nødvendige kendskab til beslutningsprocesser, som adfærdsdesign i sin psykologiske natur forudsætter. I det følgende vil jeg introducere læseren til den teoretiske definition af adfærdsdesign samt diskutere, hvordan den analytisk bringes i spil i nærværende afhandling.

Adfærdsdesign

Adfærdsdesign handler om at påvirke menneskers valg og handlinger ved at ændre på aspekter i deres omgivelser (Jensen, Lieberoth, & Dalsgaard, 2017). Til behandling af afhandlingens problemstilling vil jeg tage udgangspunkt i Niels Holm Jensen, Andreas Lieberoth og Thomas Dalsgaards definition af adfærdsdesign, der ser disciplinen som en kontrast til traditionelle påvirkningsstrategier. Adfærdsdesigns rolle er at påvirke menneskers brug af heuristikker, for i sidste ende at ændre modtagerens handling. Afhandlingens anvendelse af adfærdsdesign er derfor nært beslægtet med anvendelsen af heuristikker til besvarelse af problemformuleringen, hvorfor jeg anser valget af adfærdsdesign som afhandlingens kommunikationsstrategiske teoriperspektiv som relevant i kontrast til klassisk påvirknings-kommunikation. Dog anser jeg det ligeledes for relevant at inddrage en social tilgang til adfærdsdesignteorien. Dette diskuteres yderligere i følgende afsnit.

Adfærdsdesign til den sociale hjerne

Med afsæt i afhandlingens socialkonstruktivistiske udgangspunkt og diskursive tilgang til empirien anser jeg det for nødvendigt at anvende en tilgang til adfærdsdesign, der tager højde for det sociale aspekt i beslutningsprocessen. Hertil bringer Niels Holm Jensens (2017) teori om adfærdsdesign til den sociale hjerne i spil, der lægger vægt på, at mennesket som et socialt flokdyr ofte handler ud fra et behov for social accept fra andre, men at disse handlinger ikke altid er hensigtsmæssige for, hvordan det pågældende menneske i virkeligheden gerne vil handle. Disse kendsgerninger vil inddrages i diskussionen af, om og hvordan organisationer kan udrette adfærdsdesigns på baggrund af fokusgruppens beslutningsprocesser.

3.4: Undersøgelsens kvalitet

I kapitlet om metodiske overvejelser har jeg løbende forholdt mig til kvalitetskriterier for produktion af viden i arbejdet med fokusgruppemetoden. Jeg diskuterede særligt metodens tilknytning til skabelse af fænomener i en social virkelighed, hvortil jeg reflekterede over egne konstruktions- og selektionsprocesser i sammensætning og moderation af fokusgruppen. I dette afsnit behandler jeg de øvrige elementer, som har betydning for undersøgelsens kvalitet.

Validitet og reliabilitet anvendes ofte i metodelitteraturen til at eksplicere kvaliteten i en undersøgelse (Larsen, 2013), men da disse begreber bygger på objektiv erkendelser (Kvale, 1990), er de imidlertid ikke i overensstemmelse med nærværende undersøgelses socialkonstruktivistiske udgangspunkt, der med sin subjektive epistemologi forudsætter, at videnskaben er bundet til forvrængede sociale konstruktioner, og at objektiv viden dermed er umulig (Nygaard, 2013). Samtidig forudsætter dens relativistiske ontologi, at videnskabens genstande ofte er direkte skabt af den videnskabelige iagttagelse (ibid., s. 29), hvorfor jeg med inspiration fra Sune Holm Larsen (2013), vil validere undersøgelsens kvalitet iht. *troværdighedsbegrebet*.

Troværdighed i undersøgelsen

I min validering af undersøgelsens troværdighed vil jeg i det følgende reflektere over fokusgruppedeltagernes indflydelse samt min egen indflydelse på undersøgelsen.

I afhandlingens forrige afsnit om teoretiske- og metodiske overvejelser reflekterede jeg over menneskers behov for social accept og tendens til at skabe sig selv som individ, samt hvordan

interaktionen i fokusgruppe har betydning for skabelsen af et fænomen. Således er der risiko for, at de argumenter og holdninger, fokusgruppemedtagerne giver udtryk for i undersøgelsen, er et produkt af, hvordan de ønsker at fremstå overfor andre. Dette kan have konsekvens for troværdigheden af den diskurs, gruppen skaber, samt de beslutningsprocesser den foretager sig. I sidste ende kan det have konsekvens for troværdigheden af det strategisk funderede adfærdsdesign, undersøgelsen foreslår. På baggrund heraf er det essentielt for læseren/iagttageren at forholde sig til det faktum, at undersøgelsens analyser har til formål at synliggøre magtrelationer, stemninger, sympati og antipati, som præger genstandsfeltets væsen (Demant, 2006), og *ikke* de enkeltstående udsagn, fokusgruppemedtagerne udkommer med.

Ydermere har min egen subjektive selektion, udformning og fortolkning af det empiriske materiale indflydelse på troværdigheden af undersøgelsen. Hertil er det, ifølge Larsen (2013), essentielt at klargøre det ontologiske og epistemologiske udgangspunkt, hvilket jeg har forsøgt at tydeliggøre i dette kapitel. Endvidere bør man benytte teoretiske referencer og tidligere diskussioner og pointer til at understøtte synspunkt og argumenter (ibid., s. 133). Disse vil tydeligt fremgå i undersøgelsens analyse og diskussionsafsnit.

3.5: Afgrænsning

I forlængelse af min personlige interesse i ligestilling har flere aspekter indenfor kønnenes adfærd vist sig interessante for afhandlingen. Bevægelser som #MeToo og #TimesUp har eksempelvis i de senere år fyldt i den offentlige debat og har øget fokus på seksuelle krænkelser samt mænd og kvinders adfærd på arbejdspladser. I ligestillingsdebatten følger både spørgsmål om kropslig ligestilling, lovmæssig ligestilling, arbejdsmarkedsligestilling m.fl.. Jeg har til behandling af afhandlingens problemstilling valgt at afgrænse mig til analyse af kønsstereotyper relateret til arbejdsmarkedsligestilling, da det er dette perspektiv, der knytter sig mest til problemstillingens fokus på kønnenes arbejdsmarkedsadfærd.

Grundet det sociale aspekt af kønsstereotypers dannelse har jeg ligeledes valgt at afgrænse afhandlingens beslutningsteori til at fokusere på gruppebeslutninger. Dette har konsekvens for analysen, da beslutningsteorien således kun vil benyttes til analyse af fokusgruppens fælles beslutninger. Dette anser jeg dog som en styrke, da det er gruppepåvirkede beslutninger, der i sidste ende driver menneskers individuelle beslutninger (Festinger, 1954).

Kapitel 4: Fokusgruppens diskurser og beslutningsprocesser

Efter at have præsenteret afhandlingens metodiske overvejelser, vil jeg i dette kapitel gennem en empirisk analyse undersøge, hvordan afhandlingens fokusgruppe skaber deres kønslige virkelighed på arbejdsmarkedet, samt hvordan denne har indflydelse på beslutningsprocesser.

Kapitlet udgør således afhandlingens bærende analysedel og vil tage udgangspunkt i de tre interview settings for fokusgruppen. Analysen vil således først analysere parinterviewene. Dernæst det fælles gruppeinterview og til sidst de kønsopdelte interviews i en komparativ analyse.

Således ønsker jeg i dette kapitel at analysere, hvordan fokusgruppedeltagernes fortolkning af afhandlingens genstandsfelt samt konstruktion af virkeligheden forhandles og udfordres i interaktion i forskellige sociale settings, samt hvordan dette påvirker deres fælles beslutningsprocesser.

4.1: Parrenes hverdagskonstruktion

Jeg vil i dette afsnit analysere interaktionsmekanismerne hos fokusgruppens fire kærestepar, samt hvordan de hver især skaber en fælles hverdagslig virkelighed og identitet som par. Jeg vil analysere parrenes talemåder og retoriske strategier, herunder brug af metaforer og billedsprog.

Sofie & Tobias

For Tobias' og Sofies uddannelses- og jobmæssige situation forholder det sig således, at Sofie er færdiguddannet og i fuldtidsjob, og at Tobias fortsat er under uddannelse.

Hos Sofie og Tobias har det vist sig, at det at få børn er vigtigere end alt andet i livet, som eksempelvis at tjene en god løn eller at have en spændende karriere. Begge parter italesætter familiestiftelse som noget "*der giver sig selv*" (bilag 7.1, s. 13), og "*trumfer de andre ting*" (s. 14). Således er parret enige om, at børn er den vigtigste parameter for at skabe et godt liv. På samme måde konstruerer parret betydning i, at det er de bløde værdier som nærvær og socialliv, der skaber et godt liv, og "*at tjene en god løn ikke kan måle sig med det andet*" (ibid., s. 14).

Forskellige karriereambitioner og holdninger til fritid

I kontrast til parrets fælles drømme om børn, er Sofie og Tobias uenige om vigtigheden af en spændende karriere for et godt liv. Som den mest pligtopfyldende og karrieremæssigt motiverede i

parforholdet italesætter Sofie følgende om karriere: "[...] *du kommer til at bruge nærmest det meste af din tid hele livet der, så det bliver et langt liv, hvis du ikke synes, det er rigtig spændende, det du laver.*" (s. 13). På trods af, at Sofie argumenterer for, at prioritering af en spændende karriere er vigtig for *hendes* livsglæde, nedtoner hun sin egen personlige interesse i emnet ved at sige 'du' i stedet for 'jeg'. Dette kan refereres til den retoriske fakta-konstruktionsstrategi, som Potter (1996) kalder *stake inoculation*. Her forsøger taleren at nedtone eller frasige sig en interesse i et givent argument (s. 125), for så på den måde at få det til at fremstå mere faktuel og mindre subjektivt. I sidste ende og på trods af Tobias' lave prioritering af karriere, lykkedes det således Sofie at overbevise Tobias om vigtigheden af en spændende karriere.

Udover at være uenige i vigtigheden af en spændende karriere, er parret uenige i vigtigheden af at have meget fritid. I nedenstående interviewudsnit ses det, hvordan Sofie, efter i en tid at have nedtonet sin personlige interesse i diskussionen, nu benytter sig af fakta-konstruktionsstrategien *stake confession* (Potter, 1996), som står i kontrast til *stake inoculation*.

Sofie: Men hvis du har minimum 37 timer. Og du har kids og alt sådan noget der. Så 'MEGET fritid' det kommer bare ikke til at ske. 'Meget fritid' det kommer kun til at ske, hvis du slækker på noget af det herovre.

Tobias: Ja, men man kan jo også have meget fritid med sine børn jo.

Sofie: Ja, men så tror jeg heller ikke, du har minimum 37 timer. Det vil jeg ikke tænke. Jeg synes ikke jeg har MEGET fritid nu. Selvom der står 37 timer i min kontrakt [griner]

Tobias: Ja ja men hvis du... jamen så...

Sofie: Hvis jeg havde børn, så havde jeg ingenting. (s. 15).

I en *stake confession* indrømmer Sofie sit personlige motiv i diskussionen ved at referere til sin egen arbejdslige situation med overarbejde og mindre fritid. Samtidig understreger hun, hvordan børn vil have indflydelse på hendes fritid. Således bringer Sofie to elementer i spil, der i sidste ende påvirker Tobias i sin beslutning: Sofie bruger sin position som den eneste i parforholdet med fuldtidsarbejde til at agere 'ekspert', og samtidig appellerer hun til rationaliteten i den livsomvæltning parret vil opleve, når de får børn.

Kontrol og søgen efter konsensus

I interviewet udtrykker Sofie irritation ved det faktum, at Tobias dagen forinden dumpede sit speciale og derfor ikke er færdiguddannet, som ellers forventet, hvortil parret fortsat lever forskellige liv (s. 12). Denne konflikt viste sig at danne tema for parrets diskussioner i løbet af interviewet. Begge parter er enige om, at Tobias altid har været mere doven på sin uddannelse og sit arbejde end Sofie, og at Sofie altid har været mindst hjemme. Derfor er det naturligt, at Tobias tager sig mere af hjemmet. På trods af det forsøger Tobias kontinuerligt at søge bekræftelse og skabe konsensus om parrets rutiner, som, på baggrund af interviewets start, er på Sofies præmisser. På side 11 ses det, hvordan Tobias i første omgang søger bekræftelse hos Sofie om, at parrets rutiner fungerer godt. Da Sofie efterfølgende giver udtryk for, at disse rutiner blot er midlertidige, og at de begge skal være bedre til vinduespudsning og håndværksmæssige opgaver, skifter Tobias position og erklærer sig enig i, at når han får et fuldtidsarbejde, skal de være fælles om huslige pligter.

Ifølge Potter (1996), er det naturligt, at man i sin argumentation søger bekræftelse hos andre for at tilføje troværdighed til sit udsagn. Man konstruerer en konsensus om, at det, man siger, er det sande. I dette tilfælde handler det om, at Tobias på baggrund af sit dumpede speciale påtager sig rollen som 'behageren', der skal leve op til Sofies forventninger.

Dog er det bemærkelsesværdigt, at trods Sofie har højere karriereambitioner end Tobias, ønsker hun, at parret skal være fælles om de huslige pligter i fremtiden, samtidig med, at hun ikke vil afgive kontrol over madlavning. Denne kontrol kommer ligeledes til udtryk, da parret senere i interviewet taler om kønsroller og huslige pligter. I forlængelse af, at Tobias fortsat søger bekræftelse i, at han er god nok, selvom han endnu ikke har et fuldtidsjob eller har håndværksmæssige evner, gør Sofie det klart, at det er hende, der har lært ham at vaske tøj (s. 23). Dette kan refereres til, hvad Potter kalder *category entitlement*. Ifølge Potter er viden kulturelt og normativt forbundet til kategorier, således at visse personer er berettiget til at vide noget om specifikke ting (s. 114). I dette tilfælde tydeliggøres det, at Sofie føler sig berettiget til at vide noget om madlavning og tøjvask på baggrund af sit køn, da hun forude for ovenstående udskrift udtrykker, at bl.a. madlavning er en typisk 'kvindeting' (bilag 7.2, s. 22).

Nadia & Daniel

For Nadias og Daniels uddannelsesmæssige situation forholder det sig således, at begge parter er under uddannelse. Desuden venter parret barn til september 2019.

Det, der optager parret mest, er deres kommende fremtid som børnefamilie, som især for Nadia har været *"en drøm lige så længe, hun kan huske"* (ibid., 7.2, s. 25). Samtidig er det tydeligt, at begge parter prioriterer tid til nærvær og overskud i hverdagen højt, idet de i prioriteringen af forudsætninger for 'det gode liv' gav udtryk for, at karriere og penge er underordnet.

At påvirke eller at lade sig påvirke

I forlængelse af parrets fælles drøm om kernefamilie og tid til nærvær vægter begge parter højt at have meget fritid, men i kontrast til dette, oplever parret forskellige behov for socialliv. Nadia udtrykker sig i starten af interviewet således:

"[...] for mig, der er det sociale, det er en... ofte mere en pligt, end det er noget, jeg nyder. Øhm.. ja. Så men jeg synes stadig, det er mere vigtigt, fordi det er en del af min fritid" (s. 25).

Således skaber Nadia en følelsesmæssig forbindelse til det at være social, hvori hun, via en *stake confession* strategi, tydeliggør sin egen interesse i argumentet. Selvom Daniel italesætter, at det er vigtigt at have et rigt socialliv (s. 26), må han i sidste ende må Daniel dog gå på kompromis med sit udgangspunkt om, at et rigt socialliv er vigtigere end fritid. Det gør han i kraft af, at Nadia konstruerer konsensus, ved at udvise forståelse for Daniels udgangspunkt, men samtidig italesætter sit eget behov med, hvad der kan kaldes en 'extreme-case' formulering, da hun inddrager ordet 'tvinges' i sit argument:

"[...] jeg ved godt, at det er vigtigt for dig at have et socialt liv, og det forstår jeg også godt, at du prioriterer, men det er jo ikke noget, som jeg vil tvinges til. [Griner] Så... ja." (s. 27).

Extrematization opstår, når man formulerer sig med ekstreme pointer for at styrke sit argument (Potter, 1996), og med sin forudgående konsensuskonstruktion lykkes det Nadia at overbevise Daniel om, at det giver mening at prioritere fritid højere end socialliv. Denne interaktionsdynamik positionerer Nadia som den i parforholdet med bedste evne til at argumentere og påvirke, og Daniel som den, der lade sig påvirke og overtale. Dette vil yderligere fremgå i det følgende.

Ønsket om et fælles hjem med fælles pligter

Begge parter betydningskonstruerer fritid som kernen i en god hverdag, da det skaber stabilitet, overskud og samvær. Samtidig er parret enige i, at selvom den ene part arbejder mere end den anden, skal de være fælles om hjemmets pligter. På side 32 i bilaget tydeliggøres det hvordan parret rationaliserer over, at Daniels højere tidsforbrug på arbejdet ikke skal gå ud over den fælles indsats i hjemmet. Parret bliver senere klar over, at selvom det er vigtigt for Nadia, at hjemmet holdes ordentligt, er det i højere grad Daniel, der udøver pligterne, og Nadia, der giver 'ordre'. På side 34 eksemplificeres det, hvordan Daniel accepterer parrets rollefordeling i hjemmet, hvortil følgende udskrift udgør kernen i interaktionen:

Nadia: Jeg tror, jeg sørger for, at der bliver gjort rent.

Daniel: Ja, men øh...

Nadia: Siger, nu er det tid. Men jeg gider ikke gøre det, så..

Daniel: Nej.

Nadia: Så jeg siger, nu er det tid til, at DU gør det.

Daniel: Ja, så bliver jeg tvunget til det [griner] [...] (s. 34).

Accepten af, at Nadia 'tvinger' Daniel til at gøre rent, kan siges at være et produkt af den Forudgående konsensus om, at Daniel er den i forholdet med mest overskud, siden han både arbejder meget og tager ansvar for det fælles hjem. Således skaber parret konsensus om en *category entitlement* for Nadia, der giver hende ret til at give ordrer. Denne ret kan yderligere forklares med Nadias behov for et opgør med traditionelle kønsroller. Parret italesætter, hvordan Daniel er vokset op med traditionelle kønsroller, hvorimod Nadia er vokset op hos sin mor, hvor man var fælles om alt, og hun har på baggrund heraf har været fast besluttet på, at parret skulle være fælles om huslige pligter (s. 38).

Lizette & Christian

For Lizettes og Christians uddannelses- og jobmæssige situation forholder det sig således, at Christian er færdiguddannet og i fuldtidsjob, og at Lizette er under uddannelse.

Karriere og travlhed i hverdagen

Det overordnede tema for Lizettes og Christians udsagn og interaktioner er *karriere og travlhed*. Særligt har Lizettes fokus på karrieren som sportsjournalist indflydelse på, hvordan parret giver betydning til deres livssituation og sammenhæng i hverdagen. Derudover er begge parter stærkt optaget af at opretholde et rigt socialliv. Dette kommer til udtryk, da parret bliver bedt om at prioritere forudsætningerne for 'et godt liv'. På side 42 i bilag 7.3 ses det, hvordan begge parter via *stake confessions*, men med hvert deres ordvalg, tydeliggør, at et rigt socialliv er fundamentet for livsglæde. Dog er parret uenige i, hvorvidt det er realistisk for deres travle livsstil at prioritere fritid højt:

Christian: [...] Hvis jeg vil have meget fritid, så giver jeg afkald på for mange ting, for at have meget fritid, som jeg også gerne vil have i mit liv. Så det er sådan lidt min optik.

Lizette: [...] Og så igen det der med fritid. Jeg ved ikke... altså meget fritid. Hvis jeg har to dage herhjemme, og jeg ikke ved, hvad jeg skal, så er jeg lige ved at købe et reb og en skammel altså, så det går heller ikke [...] (bilag 7.3, s. 42-43)

Hvor Christian anser fritid som et element, der står som modpol til parrets sociale- og karrieremæssige prioriteringer, tolker Lizette fritid som et udgangspunkt for at pleje sociale relationer, men også som synonym med socialliv. Samtidig positionerer hun sig selv som særligt ekstrovert, ved at bruge metaforen 'reb og skammel' til at tydeliggøre, hvor ubehageligt det ville være at have for meget fritid. Ifølge Potter (1996), bruges metaforer til at fremme specifikke forklaringer (s. 183), hvortil det tydeliggøres, at Lizette ikke ønsker at fremstå som en person, der har brug for at være meget hjemme.

Da parret senere skal blive enige om, hvordan de skal prioritere 'fritid' ift. resten af parrets prioriteringer, starter Christian med at argumentere for en nedprioritering på baggrund af rationalet i, at en spændende karriere og meget fritid ikke hænger sammen (s. 46). Her appellerer Christian til Lizettes høje karriereambitioner, og forsøger på den måde at konstruere konsensus om, at Lizette i sin position som kommende sportsjournalist ikke kan prioritere både karriere og fritid højt. På side

47 ses det, hvordan Christian taler metaforisk om Lizettes behov for travlhed. Ved at bruge formuleringen 'kradse helt af' appellerer han endnu kraftigere til Lizettes personlighed, hvorefter Lizette bekræfter konsensus om, at ingen af parterne har behov for fritid.

Forskelligt behov for penge og børn

Interviewet viste desuden en tydelig kontrast mellem parrets fokus på familieførøgelse og karriere og løn. Hvor Lizette prioriterer indholdet i sin karriere som fundament for hendes livsglæde, er Christian opmærksom på den løn, som et travlt arbejdsliv medfører. Derudover prioriterer Christian højt at få børn, og udtrykker sammenhængen mellem hans fokus på løn og børn således:

"[...] hvis man er et sted, hvor man tjener en god løn, så gør det, i min optik, resten af prioriteringerne nemmere, fordi at mine 3. prioritet er, at... få... børn... fordi det betyder ret meget for mig og få på et eller andet tidspunkt. Det skal ikke være nu, men det skal komme på et eller andet tidspunkt. Øhm... og for at få børn synes jeg, det er vigtigt, at man sætter dem ind i en verden, hvor man giver dem så mange muligheder som muligt [...]." (s. 41-43).

I sin argumentation konstruerer Christian, hvad Potter refererer til som *out-there-ness*. *Out-there-ness* opstår, når man drager fokus væk fra sig selv og i stedet refererer til eksterne foranstaltninger (s. 151). Man kan eksempelvis konstruere et bevisgrundlag, som har sit eget *agency* (Potter, s. 158). I Christians argument konstruerer han et bevisgrundlag for sit udgangspunkt om, at penge er afgørende for en god opvækst, ved at konstruere 'opvækst i Danmark' som bevisgrundlag, hvor rigdom gøres til *agency*. Argumentet formår dog ikke at overbevise Lizette, som, med sit store fokus på indholdet i sin karriere som udgangspunkt for livsglæde, ikke kan se rationalet i, at løn er vigtigere end en spændende karriere.

Køn smelter sammen

Parret opfatter desuden sig selv som et par, der har gjort op med deres forældres traditionelle kønsrollemønstre og har skabt en tilværelse, hvor kønnene ikke er afgørende for, hvordan de skaber deres hverdag. Da parret diskuterer, hvordan de fordeler de huslige pligter imellem sig, argumenterer de i stedet for, at det er parrenes individuelle behov, der gør, at Christian tager mest ansvar for at holde hjemmet rent. På side 53 i bilag 7.3 ses det, hvordan Lizette bruger *extreme-case* formuleringer som 'clean', 'snorlige' og 'OCD' til at understrege parrets forskellige behov for et rent hjem, hvortil Christian efter en kort tøven accepterer Lizettes beskrivelse ved at sige 'no shame'.

Således normaliserer Christian sit 'ekstreme' behov for rengøringen, hvilket ifølge Potter kan føre til en konstruktion af regelmæssighed og repræsentativitet (s. 195).

Samme strategi bruger Christian, da parret diskuterer, hvorvidt køn spiller ind i deres hverdagsrutiner. Her argumenterer Christian for, at parrets moderne kønsrollefordeling ikke afviger fra andre par på deres alder (bilag 7.3, s. 55). Lizette italesætter herefter, at hvis man forbinder køn med specifikke pligter, hænger man fast i gamle kønsrollemønstre, hvorefter hun argumenterer for, at køn smelter sammen (s. 56).

Maria & Morten

For Marias og Morten jobmæssige situation forholder det sig sådan, at begge er færdiguddannet og har fuldtidsjobs. Derudover er parret gift.

Både Maria og Morten har et stort behov for at pleje parforholdet og andre sociale relationer, hvorfor ønsket om kvalitetstid danner rammerne for parrets livsstil. Maria beskriver udgangspunktet for en god hverdag for parret således:

"[...] samtidig synes jeg også, at en perfekt hverdag er for os, at vi.. vi følges til arbejde om morgenen. Morten smider mig af på arbejde, og så kører han videre. Øhm og det, synes jeg, er enormt hyggeligt. Og vi får også snakket om en masse ting. Og så at komme hjem nogenlunde på samme tid, så man også kan hygge sig om eftermiddagen." (bilag 7.4, s. 60).

To gange i ovenstående citat bruger Maria ordene hygge/hyggeligt om 'den gode hverdag'. Det vidner om, at parret måler kvaliteten i deres hverdag ud fra ambitionen om, at hverdagen bør være båret af kvalitetstid frem for travlhed. Ligeledes beskriver parret efterfølgende, hvordan en ugentlig biograftur med vennerne er med til at bringe værdi til hverdagen (ibid., s. 60). Således prioriterer parret socialliv og fritid over karriere og penge, hvorfor det ligeledes tydeliggøres, at parret ikke bryder sig om, at Morten i sit job som journalist arbejder meget og somme tider går glip af sociale begivenheder.

Ønsker om jobskifte og familieførøgelse

På trods af parrets lave prioriteringer for karriere og løn, giver begge parter udtryk for, at de ønsker at skifte job til noget, der interesserer dem mere. Konflikten mellem at ville prioritere socialliv og

samvær i hverdagen og samtidig have krav til indholdet i sit arbejdsliv beskriver Morten i nedenstående udskrift som typisk for parrets generation:

Maria: Men øh.. i hvert fald få nogle opgaver, som trigger mere på interessefelt. Det kunne fedt at have det hele på en gang, men altså...

Morten: Ja det er typisk vores generation, vi vil have det hele med fritid og god løn, et fedt arbejde og børn og masser af tid og det hele.

Maria: Ja og også have et fedt socialliv. (s. 59).

Således konstruerer Morten igen *out-the-ness* i sin måde, hvorpå han konstruerer bekræftelse til normaliteten i parrets situation ved at henvise til, at situationen er typisk for andre på parrets alder. På den måde fremstår parrets forskellige behov for familieførøgelse ligeledes mere sædvanlige og faktuelle. Da parret blev bedt om at prioritere udgangspunkter for 'et godt liv', italesatte Maria parrets forskellige behov således:

"[...] Jeg tror ikke, det er lige så vigtigt for mig at få børn, som det er for Morten. Men ja, det er selvfølgelig vigtigt, men det er også noget, vi gerne vil snart [griner lidt]. Vi skal bare lige tage os sammen." (s. 58).

Her tydeliggøres det, hvordan Maria først italesætter sit eget behov for familieførøgelse som værende mindre end Mortens, og derefter siger 'vi' i stedet for 'jeg', når hun italesætter, hvorfor parret, på trods af hendes mindre behov, vil forsøge at blive gravide snart. Dette rationale kommer ligeledes til udtryk, da Maria, uden forinden at have diskuteret sit valg med Morten, vælger at prioritere børn højere end fritid (s. 59). Her ligger parrets historik forude for interviewet til grund for, at Maria ændrer sine prioriteringer, hvilket tyder på, at det er Mortens store ønske om at få børn snart, der får hende til at gå på kompromis med sin frihed til at vælge at have meget fritid.

4.2: Parrenes subjektpositioner

Efter at have foretaget en diskurspsykologisk analyse af de fire kærestepar, vil jeg i dette afsnit sammenfatte parrenes subjektpositioner på baggrund af deres fortolkningsrepertoier. Det er, ifølge Wetherell & Potter (1992), ikke tilstrækkeligt for analysen blot at identificere de forskellige former for sprogbrug. Det gør sig derfor nødvendigt også at kende *funktionerne* af de forskellige repertoier og dernæst de problemer, de skaber (s. 149). I det følgende vil jeg identificere virkningen af parrenes fortolkningsrepertoier på deres subjektpositioner. Disse identificeringer vil senere bringes i spil i analysen af de fælles fokusgruppeinterviews, hvorpå deres problemstillinger for gruppens interaktion vil analyseres.

Sofie og Tobias

Sofies positioneres til at være styrende for parrets beslutninger i måden, hvorpå Tobias kontinuerligt forsøger at behage hende. Hertil positioneres Sofie til at agere 'beslutningstageren' og Tobias 'behageren' i parforholdet.

Nadia og Daniel

På baggrund af Daniels hverdagslige overskud konstruerer parret en fælles accept af, at trods en ideologi om, at man skal være fælles om pligterne i et fælles hjem, er det Daniel, der udøver flest huslige pligter. Hertil positioneres Nadia som den, der giver ordrer og Daniel som den, der udøver.

Lizette og Christian

Parret har travle karrierer og et rigt socialliv, men med et ønske om struktur og nærvær i hverdagen positionerer Christian sig som forholdets realistiske og familieorienterede og Lizette som den mest idealistiske og karrierefokuserede.

Maria og Morten

Parret vil gerne vil jeg finde tid til både fritid, karriere og børn. Begge parter positionerer sig således som optimister, hvortil Maria yderligere positioneres som den i forholdet, der indretter sig mest efter den andens behov.

4.3: Gruppens fælles meningsdannelse

Efter at have analyseret parrenes fortolkningsrepertoier og deres funktion på parrenes subjektpositioneringer, vil jeg i dette afsnit analysere, hvordan disse bringes i spil, når parrene mødes i en fælles gruppeinteraktion. Hertil vil jeg analysere, hvordan parrenes indbyrdes subjektpositioner og fortolkningsrepertoier påvirker, udfordrer og styrker hinanden i den fælles meningsdannelse om karriere og kønsstereotyper.

Jeg har i bearbejdningen af datamaterialet for det fælles fokusgruppeinterview identificeret en række temaer for gruppens meningsdannelse. I de følgende afsnit vil jeg analysere de mønstre, kontraster og paradokser, der ligger inden for disse temaer. Hertil vil jeg analysere gruppens beslutningsprocesser, når deltagerne skal skabe konsensus om interviewets emner.

Karriere

Fra interviewets første del om karriere har jeg identificeret følgende tema: Karriere er et selvrealiseringsprojekt. Herunder har jeg identificeret en række mønstre og kontraster i gruppens betydningskonstruktion. Dette danner grundlag for min analyse af gruppens beslutningsprocesser.

Karriere er et selvrealiseringsprojekt

"[...] *det jeg gør, det gør jeg for mig selv. Og det gør jeg ikke for andre*" (bilag 7.5, s. 84). Således argumenterer Daniel for, at den største udfordring i hans arbejdsliv er hans egne forventninger til sig selv. Budskabet i Daniels udsagn repræsenterer i store træk, hvordan fokusgruppen danner mening om og skaber normer for deres arbejdsliv. Hvad enten deltagerne taler om jobskifte, karriedrømme, motivation eller udfordringer er det med blik på, at karriere er noget, man skaber med sig selv i fokus. Da gruppen bliver bedt om i fællesskab at prioritere en række udfordringer ud fra, hvad der bør være sværest og lettest at håndtere i et arbejdsliv, bliver gruppen enige om, at egne forventninger (1), lederens anerkendelse (2) og motivation (3) bør være sværest at håndtere, og at omverdens forventninger (4), balance mellem karriere og familieliv (5) og balance mellem karriere og parforhold (6) bør være lettest at håndtere. Således italesættes 'karriere' som et selvrealiseringsprojekt for præstation, anerkendelse og udvikling, der ikke nødvendigvis bør være rodfæstet i omverdens forventninger og privatlivet. I det følgende vil jeg analysere mønstrene, kontrasterne og paradokserne, der ligger til grund for denne meningsdannelse.

Et spændende arbejdsliv skaber motivation

I bearbejdningen af gruppeinterviewet opdagede jeg et mønster i, at deltagerne forbinder motivation med, i hvor høj grad de bliver stimuleret af deres arbejdsopgaver. Det hænger angiveligt sammen med, at stort set alle i de forudgående parinterviews italesatte løn som værende underordnet for et godt liv. Halvdelen af fokusgruppen italesætter dog, at deres største udfordring i arbejdslivet er manglende motivation, hvortil de lægger vægt på arbejdsopgaver som primære årsag til den manglende motivation. Maria, som er kommunikationskonsulent i byggebranchen, ønsker at skifte job og udtaler:

"[...] jeg kan godt mærke, at byggebranchen det... det er sgu lidt kedeligt. Ja. Så øhm det her med at bevare min motivation i selve arbejdet. Det er måske der, hvor jeg synes, at det nogle gange er lidt trægt" (ibid., s. 86).

Ved at lægge vægt på, at det er arbejdet i sig selv, der ligger til grund for hendes manglende motivation og således ikke hende selv, eksternaliserer Maria ansvaret for motivation til sine arbejdsopgaver, og således konstruerer hun *out-there-ness* ved at foregive, at hun ikke selv har indflydelse på at bevare sin motivation i netop det job. Beslutter man sig derimod til at søge nyt job, italesætter gruppen 'motivation' som værende sit eget ansvar. Nadia udtrykker eksempelvis: *"[...] det er også fordi, at mit studiejob lige nu er meget ensformigt. Og at jeg skal finde ud af at motivere mig selv til at komme videre derfra"* (s. 84). Gruppens enighed om dette kan være et udtryk for, at alle par forude for gruppeinterviewet har prioriteret 'en spændende karriere' over 'løn'. Samtidig kan det være et udtryk for, at gruppen tager afstand fra at ville have det samme job i mange år. Morten italesætter frygten for at arbejde med det samme resten af sit liv: *"[...] For der er også det der med, at risikere og køre fast ikk'? Sådan at man sidder for mange år i den samme stilling. Så ender det med at blive det, man laver resten af livet"* (s. 72).

Forude for citatet har Morten udtalt sig, at han ønsker at skifte job, da hans arbejdsopgaver ikke længere er udfordrende nok. Citatet er et eksempel på en *extreme-case* formulering, der skal styrke hans argument om vigtigheden af at skifte job, hvis man ikke længere er motiveret. Således pointerer han, hvad et manglende jobskifte i værste fald kan føre til.

Karrierefokus øger motivation og forventningspres

Da gruppen senere skal blive enige om, hvad der bør være arbejdslivets største og mindste udfordringer, lægger både Lizette og Sofie vægt på, at motivation *bør* være den mindste udfordring. Med subjektpositioner som dem i gruppen, der er mest fokuserede på- og motiverede af deres karrierer, italesætter de på side 95 via narrativ og metaforer, at motivation bør være nemt at bevare. Hertil konstruerer Sofie et let tænkeligt narrativt scenarie om at ligge i en seng om morgenen og ikke være motiveret til at stå op, hvortil hun bruger metaforen 'surt liv' om at have et dårligt liv. Således gør Sofie sit scenarie let for gruppen at forholde sig til. Morten forestiller sig scenariet og erkender med en ny metafor (op ad bakke) for et dårligt liv, at han er enig.

At være fokuseret på karriere øger, for Sofie og Lizette, ikke blot motivationen men også forventningerne til sig selv. På side 98 italesætter Tobias sin egen subjektposition i kontrast til Sofies, hvortil han konstruerer bevisgrundlag for, at høje forventninger til sig selv er en stor udfordring for mange.

Efterfølgende benytter Christian på side 98 sin subjektposition som realisten i sit parforhold, samt en række ekstreme formuleringer, til at argumentere for, at et højt forventningspres er hårdt for psyken:

"[...] det snakker vi relativt tit om derhjemme, at.. du sagde det selv, at du er mega hård ved dig selv i forhold til egne forventninger. Man sætter sine egne forventninger sindssygt højt. Og det synes jeg f.eks. ville være en sindssygt hård hverdag, hvis det er det, der er sværest hver evig eneste dag, det er at nå sine egne forventninger, fordi så er du bare aldrig nogensinde i mål. [...]

Ved at bruge formuleringer som 'mega hård', 'sindssygt højt' og 'evig eneste' tydeliggør Christian sit budskab og samtidig udfordrer han Lizettes idealistiske subjektposition, som hende, der vil det hele. Alligevel formår Christian ikke at overbevise gruppen om, at det ikke bør være svært at leve op til sine egne forventninger. Lizette udtaler sig følgende: *"Det er bare, for mig så er det den der med forventningerne til at kunne alle de her ting. Kunne gå på arbejde. Kunne passe min familie"* (s. 100). Her appellerer hun til Christians og resten af gruppens ønske om at have tid til familie, hvorfor hun i sidste ende overbeviser gruppen om, at forventninger til egen præstation bør være arbejdslivets største udfordring.

Forventningspres skal komme indefra

At gruppen tolker forventninger til sig selv som det, der bør være den største udfordring i et arbejdsliv, står i kontrast til, at gruppen skaber konsensus om, at omverdens forventninger ikke bør have betydning for det enkelte individ. I en diskussion om jobskifte og motivation udtaler Lizette: *"Men det kommer jo også an på, hvad man er inde i. Som journalist der er dit navn over det hele. Og folk de hader dig hele tiden. Jeg tænker super meget over det der"* (s. 97). I en *stake confession* tildeler hun sig selv category entitlement til at italesætte, at man bekymrer sig om omverdens forventninger. Tidligere har Morten, som også er journalist, udtalt sig, at han er ligeglad med omverdens forventninger, hvortil han siger: *"[...] deres forventninger til mig, det rager mig en høstblomst [...]"* (s. 86). Her personliggør Morten ligeledes sit argument i en *stake confession*, men med det modsatte budskab end Lizettes og med metaforen 'høstblomst' til at understrege, hvor lidt han bekymrer sig om omverdens forventninger. Således konstrueres bekymringer om omverdens forventninger til at være et tegn på svaghed i kontrast til at leve op til egne forventninger, der hos Nadia relaterer sig til at 'ville mere' (s. 98) og hos Daniel til at 'udfordre sig selv' (s. 84).

Beslutningsprocesser

I diskussionen om karriere og udfordringer fra arbejdslivet gennemgår fokusgruppen en lang række beslutningsprocesser. Jeg vil i dette afsnit udelukkende forholde mig til den proces, der knytter sig til paradokset om, at gruppens konstruerede forventningspres skal komme indefra, men ikke bør være påvirket af omverdens holdninger. Grunden herfor er, at der, ifølge Festinger (1954), eksisterer et behov hos mennesker for at evaluere sine holdninger og sin adfærd i samspil med andre. Således er det ikke muligt for fokusgruppen at være upåvirket af omverdens forventninger, på trods af deres konstruktion af karriere som noget, man gør for sig selv.

Selvrealisering gøres til beslutningsanker

Fokusgruppens italesætning af karriere som noget, man gør for sig selv, bringes i spil allerede i interviewets start, da gruppen fortæller, hvad der optager dem mest i deres karriere. Alle deltagere italesætter deres egen trivsel, og både Tobias, Nadia og Daniel reflekterer over, at de er i tvivl om retningen på deres karriere. På side 77 benytter Christian sin position som en af gruppens færdiguddannede til at konstruere karriere som en kontinuerlig afklaringsproces af ønsker og drømme. Med andre ord, et selvrealiseringsprojekt. Ifølge Tversky & Kahnemans (1974) teori om forankring tager menneskers beslutninger ofte udgangspunkt i en indledningsvis værdi

(beslutningsanker), hvorpå man justerer sine beslutninger ud fra denne. I dette tilfælde knytter denne værdi sig til gruppens indledningsvise konstruktion af karriere som et selvrealiseringsprojekt. I beslutningsøvelsen, da gruppen skal blive enige om rækkefølgen på udfordringer fra et arbejdsliv, justerer deltagerne således deres beslutninger ud fra udgangspunktet om, at karriere er selvrealisering, hvorfor 'egne forventning til sig selv' prioriteres som den største udfordring.

Sammenligning skaber bias

Udskrifterne fra gruppens diskussion om egne forventninger, som jeg behandlede ovenfor i analysen af karrierefokus, motivation og forventningspres, eksemplificerer, hvordan Tobias og Christian sammenligner sig selv med deres kærester, som er de i gruppen med den største motivation for karrieren. I et andet eksempel på side 93 refererer Morten positivt til en veninde, der elsker sit arbejde på trods af en dårlig chef, hvorefter Christian og Tobias diskuterer, at i den perfekte verden, skifter man job, så snart man ikke længere er motiveret i sin stilling. Således refererer gruppen til motivation som en viljestyrke.

På trods af gruppen bliver bedt om at forholde sig objektivt til deres beslutninger, har de ikke mulighed for at evaluere deres udsagn ud fra en objektiv, ikke-social informationskilde, hvorfor de er nødsaget til at evaluere deres holdninger og evner i sammenligning med andres. I følger Festinger (1954), er subjektive vurderinger afhængige af, hvordan man sammenligner sig selv med andre (s. 119). Selvom gruppen ikke mener, man bør være styret af omverdens forventninger, skabes der konsensus om, at motivation og høje forventninger til sig selv er positivt og viljestærkt, hvorefter gruppen sammenligner deres vurderinger ud fra, hvad en person med disse karaktertræk ville gøre. Disse vurderinger er stærkt forbundet med gruppens konstruerede beslutningsanker; karriere som selvrealisering. Der opstår således en bias om, at alle mennesker bør skabe en karriere med sig selv og sin egen trivsel i fokus.

Kønsstereotyper

I interviewets anden del om kønsstereotyper har jeg identificeret følgende temaer: Kønsudfordringer er kvinders udfordringer, kønsstereotyper er tabu og køns er biologi – og konstruktion. Herunder har jeg identificeret en række mønstre og kontraster, der knytter sig til gruppens konflikterende fortolkninger af køn og konstruktion. Denne konflikt danner grundlag for min analyse af gruppens beslutningsprocesser.

Kønsudfordringer er kvinders udfordringer

Da gruppediskussionen drejer over på kønsopfattelse, tydeliggøres det hurtigt, at gruppen automatisk oversætter kønnenes udfordringer til kvinders udfordringer. Daniel påbegynder diskussionen med et eksempel på, hvordan graviditet og barsel kan være en udfordring for kvinder:

"[...] Og jamen altså grunden til at vi har lovgivning på området øhm med, at du må ikke fyre en medarbejder, der er gravid... Det er jo fordi, det kan være en stor udfordring for kvinden at møde op på arbejde en dag, og så er man gravid, og så er man nødt til at tage barsel." (s. 100).

For at gøre sit argument mere faktuel, refererer Daniel til et *extreme-case* narrativ, hvor en kvinde risikerer at miste sit job pga. sin graviditet, hvis ikke der var lovgivning på området. Samtidig konstruerer han *out-there-ness* i sin referering til lovgivning, således, at han tydeliggør alvorligheden af denne udfordring for kvinder. Selvom han efterfølgende mødes af uenighed om, at udfordringen ikke kun tilfalder kvinder, formår han at skabe et udgangspunkt for diskussionen, der senere bærer præg af, at ligestilling er et spørgsmål om kvinders udfordringer og særligt med henblik på, hvordan graviditet og barsel spænder ben for kvinders karriere. Christian argumenterer for, at graviditet er et emne, der ofte tales om i forbindelse med kvinders karrierer:

"[...] da jeg læste, der var det også det eneste, pigerne snakkede om det var, at okay enten så skulle man have ét nu, eller også så skal du hamre igennem i et vis antal år, og så må du gøre det bagefter. For man kan ikke bare starte et sted og blive gravid." (s. 103).

Christian fremstiller sit argument som mere faktuel ved at konstruere sig selv som 'vidne' til, at piger på universitetet reflekterer over, hvornår det er bedst at få børn, så det påvirker karrieren mindst muligt. Dette kan refereres til, hvad Potter (1996) kalder bekræftelseskonstruktion. Samtidig gør han sit budskab mere ekstremt ved at henvise til, at det var det *eneste*, pigerne talte om. Efterfølgende melder Maria sig uenig, at jobskifte og graviditet ikke kan forenes. På side 103 benytter Maria sin position som 30-årig kvinde uden børn til at tilegne sig *category entitlement* til at sige, at man som kvinde selv skaber sine udfordringer i sit hoved, men at graviditet ikke nødvendigvis er et benspænd i virkeligheden. I en *stake confession* tager Maria udgangspunkt i sin egen position som kvinde, når hun argumenterer for, at man som kvinde bekymrer sig om omverden, selvom man ikke nødvendigvis burde det. Nadia argumenterer efterfølgende for, at man

som kvinde ikke kan være ærlig om sine graviditetsplaner, når man søger job. Om sit studenterjob udtaler hun sig:

"[...] altså hvis jeg havde gået ind og sagt, at ja min kæreste og jeg overvejer at få børn snart, så havde jeg helt sikkert ikke fået det. Altså det kunne jeg være fuldstændig stensikker på. Så det er da noget, som jeg går med i tankerne." (s. 104).

I en *category entitlement* benytter Nadia ligeledes sit eget køn til at understøtte sandfærdigheden i sit argument, hvorpå hun bruger metaforen 'stensikker' til at understrege, at hendes køn ville spænde ben for jobbet. Dog ved ingen, om dette ville være udfaldet, da scenariet udelukkende er konstrueret i Nadias bevidsthed og ikke fundet sted i virkeligheden.

Kønsudfordringer er ikke mænds udfordringer

Gruppens fokus på kønsudfordringer som kvinders udfordringer tydeliggøres yderligere på side 104, hvor Daniel kort tilkendegiver, at han som mand oplever udfordringer i sit arbejdsliv i forbindelse med omverdens forventninger, hvorefter Lizette negligerer denne udtalelse. Lizette benytter sin position om kvinde på en mandsdomineret arbejdsplads til at tildele sig selv *category entitlement* til at vide noget om, hvornår en udfordring er en kønsudfordring og italesætter efterfølgende på side 105 med metaforerne 'ene høne i en hanegård' og 'pige i en mandeverden', hvordan hun mødes med fordomme i sit job, hvilket får hende til at tænke over sit køns påvirkning på lederens anerkendelse. Selvom Lizette i sit argument ikke beviser, at hendes køn spænder ben for hendes leders anerkendelse, bekræfter Tobias hendes argument, og således konstruerer fokusgruppen kønnenes udfordringer som værende målrettet kvinder uden at have bevis for, at dette i virkeligheden er tilfældet.

Kønsstereotyper er tabu

Efter gruppens diskussion om, hvordan køn har indflydelse på arbejdslivets udfordringer, blev deltagerne introduceret til øvelsen om kønsstereotyper, hvor de skulle tilkendegive, i hvor høj grad de var enige i syv udvalgte holdninger til kønnene. Øvelsen blev mødt med eksplicitte udtalelser om ubehag fra alle deltagere, hvortil særligt Lizette udtrykker afsky overfor øvelsen og tilkendegiver, at hun har lagt sine prioriteringer mere eller mindre tilfældigt, da hun synes, det er svært at sætte kønnene i kasser. Således distancerer hun sig selv fra at blive identificeret som en, der har kønsstereotype holdninger, hvilket ligeledes kendetegner resten af gruppens reaktion på øvelsen.

Gruppens ubehag ved øvelsen udtrykkes i direkte vendinger som *"Ej... puha den er grim"* (s. 112) igennem hele interviewdelen, men gruppen når til slut til enighed om at prioritere sandfærdigheden af øvelsens holdninger således, hvor 1 er 'mest enig' og 7 er 'mindst enig':

1. Kvinder egner sig naturligt bedst til at yde omsorg
2. Kvinder er generelt mere pæne og empatiske
3. Mænd er generelt mere grove og sjofle
4. Kvinder egner sig naturligt bedst til at tage sig af børn
5. Kvinder egner sig naturligt bedst til at tage sig af hjemmet
6. Mænd egner sig naturligt bedst til at være forsørgeren/den der tjener mest
7. Mænd egner sig naturligt bedst til at lede.

I det følgende vil jeg analysere, hvordan gruppens ubehag ved øvelsen kommer til udtryk de fortolkningsrepertoarer, der ikke udtrykker eksplicit ubehag, men som skaber en diskurs om, at kønsstereotyper er noget, man bør tage afstand fra.

Humoristisk distance til eget køn

Som et middel mod gruppens ubehag ved at blive tvunget til at erklære sig enig og uenig i en række kønsstereotypiske holdninger, benytter særligt Morten og Christian sig af humor. På side 114 ses det, hvordan de benytter deres egne positioner som mænd til at fremstille mænd som tungnemme, og samtidig rose kvinderne for at være hurtige til at forstå øvelsen. Alle i gruppen synes det er morsomt, og på den måde konstrueres en accept af, at det er tilladt at udtrykke stereotype og nedgørende holdninger om mænd. Den samme humoristisk nedgørende tone opleves ikke om kvindekønnet. I stedet benytter gruppen sig af humor til at tale positivt om kvindekønnet, hvilket jeg vil behandle i næste afsnit om kontrasten mellem at tale om opførsel og evner.

Opførsel og evner

Gruppens rangering af kønsholdningernes sandfærdighed bærer præg af, at gruppen har lettest ved at acceptere stereotyperne om mænd og kvinders opførsel end deres evner. Morten udtrykker eksplicit kontrasten således: *"[...] De der to er måske også nemme, fordi man har ikke rigtig noget på spil. Fordi der står generelt, og ved de andre står der naturligt"* (s. 125). Her mener Morten, at det er lettest at acceptere holdningerne om, at kvinder er mere empatiske og pæne, og at mænd er mere grove og sjofle. Samtidig er han den i gruppen, der tager ordet 'naturligt' mest bogstaveligt;

noget, der er biologisk bestemt og derfor ikke kan ændres. Denne fortolkningskonflikt vil jeg analysere i analysens næste afsnit om biologi og konstruktion. I dette afsnit vil jeg behandle forskellen på, hvordan gruppen italesætter opførsel og evner.

I forlængelse af gruppens brug af humor til at gøre det lettere at tale om kønsholdninger, italesætter flere af gruppens deltagere på humoristisk vis, hvordan kvinder ofte er grove og sjofle. Alligevel er holdningen om, at mænd er mere grove og sjofle end kvinder, i gruppens top tre over mest sandfærdige holdninger. På side 137 italesætter Morten, at de kvinder, han kender, er 'ekstremt' grove og sjofle, hvorefter han italesætter mændene som tangerende til metaforen 'en kedelig grå masse'. Således konstruerer han et modsætningsforhold og et billede af, at det ikke er negativt, hvis kvinder er grove og sjofle, selvom ordene i sig selv ikke indikerer positive personlighedstræk. Christians efterfølgende kommentar om akademikere får gruppen til at grine, hvorfor der skabes konsensus om, at højtuddannede mænd opfører sig mere anstændigt, end hvad stereotypen dikterer. Den humoristiske tilgang til gruppens oplevede tendens hos kvinder om at være grove og sjofle fortsætter på side 131-132, hvor Lizette italesætter sine veninder som klamme. Her bruger Lizette en ekstrem formulering om sine veninder for at understrege sin pointe om, at det er svært at se objektivt på stereotypen, når hendes egen omgangskreds afviger herfra. Ligeledes får dette gruppen til at grine, hvorefter Christian og Tobias på kærlig vis driller Lizette og Sofie med, at de i deres venindegruppe har en grov og sjofel tone.

Samtidig italesætter deltagerne konflikten mellem, hvad de tror, der er objektivt sandt om kvinders opførsel, og hvad de i selv oplever i deres eget liv. Da gruppen forsøger at forholde sig så objektivt som muligt til øvelsen, vælger de i sidste ende at rangere de holdninger højt, som knytter sig til kønnenes opførsel.

Selvom gruppen finder det svært at diskutere og nå til enighed om kønsholdningerne, der knytter sig til evner, skaber gruppen til slut konsensus om, at det er mest sandfærdigt, at kvinder er bedst til at yde omsorg. Sofie er den i gruppen, der har sværest ved at tilslutte sig denne holdning. På side 130 kommer hendes og Tobias' subjektpositioner til udtryk i den måde, hvorpå Tobias griner kærligt, da Sofie udtrykker, hun ikke synes, kvinder er mere omsorgsfulde end mænd. Her tager Sofie udgangspunkt i sin egen og Tobias' personligheder og forsøger at gøre argumentet mere faktisk ved at konstruere *out-there-ness* i hjemmeplejen, som skal fungere som et *agency* for bløde værdier.

Senere bliver gruppen dog enige om, at skal man se objektivt på denne kønsholdning, må de anskue holdningen statistisk, hvorfor flere af gruppemedlemmerne tilslutter sig at opleve flere kvinder, der er gode til at yde omsorg, end mænd.

Konsensus om kønsneutrale ledelsesevner

I diskussionen om mænds evner for ledelse er gruppedeltagerne dog mere kontante i deres udtalelser om, at ledelsesevner er bestemt af situation og kompetencer. Maria udtrykker sig i en *stake confession* på side 117, at hun ikke er enig i, at mænd egner sig bedst til at lede. Maria udtrykker sin egen interesse i argumentet ved at udtrykke sine egne erfaringer. Samtidig bruger hun en ekstrem formulering, når hun siger 'enormt mange mænd', for at understrege, at hun har belæg for sin påstand om, at god ledelse er bestemt af kompetencer og ikke køn. Flere i gruppen udtaler lignende argumenter, hvorfor gruppen hurtigt bliver enige om, at påstanden om, at mænd egner sig naturligt bedst til at lede, er den mindst sandfærdige. Således er denne kønsholdning ikke tabu for gruppen at tale om.

Kvinder leder – og passer børn

Gruppens mænd er ligeledes direkte i deres udtalelser, når de italesætter sandfærdigheden i, at kvinder egner sig naturligt bedst til at tage sig af børn. Tobias udtaler følgende:

"[...] jeg har lagt min 1'er på, at det er mest naturligt for kvinder at tage sig af børnene. Også af den simple årsag; kvinden er den, der føder barnet og får mest at gøre med det lige i den periode der [...]" (s. 119).

Her konstruerer Tobias 'kvinden' som *agency*, der skal konstruere argumentet som faktisk. Ifølge Potter (1996) har denne strategi til formål at få argumentets faktum i sig selv til at give betydning til argumentet. Kvindens fødefunktion bliver således årsag til, at Tobias kan konkludere, at kvinden egner sig bedst til at tage sig af børn. Alle mænd i gruppen udtaler lignende argumenter om denne kønsstereotyp, hvilket gruppens kvinder provokeres af. Nedenstående udskrift viser, hvilken konflikt det udløser i gruppen.

Nadia: Jeg synes, det er meget sjovt altså... at man snakker om.. det her med at mænd ikke er naturligt bedst til at lede. Men kvinder er naturligt bedst til at tage sig af børn. Også at det handler om 6 måneder. Altså for et barn man tager sig af i 18 år. Og så er det 6 måneder, hvor det KUN er kvinden og alligevel, så var det der...

Lizette: Mænd det var også kun mænd, der lagde den der, ikk? Altså det var også lidt sjovt at se. (s. 121).

I en *stake inoculation* italesætter Nadia paradokset i, at gruppen ikke skelner mellem kønnene, når de skal bedømme, hvad der skal til for, at man egner sig bedst til at lede, men at der skelnes mellem kønnene, når der skal vurderes, hvem der naturligt er bedst til at tage sig af børn. Da hun sætter tal på sit argument, italesætter hun detaljerne for, hvad det indebærer at erklære sig enig i denne holdning. At tilføje sådanne detaljer kan, ifølge Potter, være med til at konstruere et mere faktisk argument. Efterfølgende gør Lizette opmærksom på, at det kun var mændene, der erklærede sig enig i denne holdning.

Efterfølgende tildeler Sofie sig selv *category entitlement* til at påstå, at mændenes belæg ikke er valide, da et stigende antal kvinder vælger ikke at amme. Sofie har ingen beviser på sin påstand, men ingen af mændene siger hende imod. I et forsøg på ikke at give anledning til konflikt forsøger Morten at skabe bekræftelse i, at konflikten ligger til grund for, at mænd og kvinder i gruppen har forstået holdningen forskelligt. Således skabes der en fælles indforståelse af, at dette er et ømtåleligt emne for gruppen at tale om. I det næste afsnit vil jeg analysere, hvordan denne konflikt er baseret på gruppens forskellige syn på biologi og konstruktion af køn.

Køn er biologi – og konstruktion

Som et centralt element i gruppediskussionen taler deltagerne om, hvorvidt mænd og kvinders differentierede evner biologisk bestemt eller konstrueret af samfundet. Herunder opstår et paradoks om, at gruppen konstruerer visse evner til at være biologisk nedarvet og andre til at være konstruerede. Dermed rangerer gruppen de syv kønsholdninger således, at kvinder tilegnes flere evner end mænd. Dette vil jeg i det følgende analysere.

Er kønnets evner samfundsskabt?

Gruppens diskuterer, hvorvidt man kan forklare kønsstereotyper ud fra en påstand om, at visse evner er nedarvet i kønnets, eller om dette er skabt af samfundet. Som den eneste i gruppen har Morten erklæret sig delvist enig i, at mænd egner sig naturligt bedst til at lede:

"[...] fra historiens side er det nedarvet... altså i baghovedet på mænd og kvinder, at mænd leder. Og så har vi fået et samfund nu, hvor at det skal man gøre op med. Men du kan altså ikke gøre op med 10.000 års arv, hvor mænd de ledte og kvinder de tog sig af børn." (s. 123).

Her kommer Mortens subjektposition til udtryk i den måde, hvorpå han finder belæg for sine påstande i verden omkring ham. Historiens nedarvning konstrueres således som *agency* for sandfærdigheden i, at mænd egner sig bedst til at lede. Da Maria efterfølgende på side 123 i en *stake confession* udtrykker udpræget uenighed i Mortens argument, tilkendegiver Morten på ekstrem vis, at han forstår Marias argument om, at mænd selv har konstrueret denne rollefordeling. I en neutral tone bygger Daniel efterfølgende bro mellem de to påstande og forskellen på historiske traditioner og nutidens samfund. Ved at starte sin sætning med 'altså man kan snakke om' distancerer Daniel sin egen personlighed fra sine udtalelser, som var han en reporter, der skulle viderebringe et stykke viden. En sådan strategi kan, ifølge Potter, tage opmærksomhed væk fra taleren, så han ikke selv skal stå til ansvar for eventuelle problemstillinger, udtalelsen giver.

Efterfølgende kritiserer Lizette mændene for at holde fast i gamle kønsnormer og traditioner ved at benytte historiske nedarvninger i kønnets som belæg for, at kvinder egner sig naturligt bedst til at tage sig af børn (s 124). Med en subjektposition som den mest idealistiske og karrieremotiverede i gruppen, samt den, der udtrykker mest ubehag ved kønsstereotyper, formår hun at skabe en *category entitlement*, der gør hende til gruppens forandringsagent. Således ender mændene med at ændre holdning om, at kvinder egner sig naturligt bedst til at tage sig af børn, hvorfor denne kommer på en fjerdeplads på gruppens rangering.

Beslutningsprocesser

Gruppens individuelle såvel som fælles beslutningsprocesser bærer præg af, at deltagerne finder det svært at navigere i, hvornår og hvordan det, for gruppen, er socialt acceptabelt at erklære sig enig i kønsstereotyper. Gruppen forsøger kontinuerligt at forholde sig objektivt til interviewets øvelseselementer, men ender uanset vurderingsstrategi at træffe beslutninger på baggrund af

mentale genveje. Ud fra analysen om gruppens fortolkningsrepertoier knyttet kønsstereotyper har jeg således identificeret et beslutningsmønster, der knytter sig til gruppens normer for kønsmoderne adfærd.

Vurdering af opførsel påvirker vurdering af evner

I interviewet bad jeg gruppen om at forholde sig objektivt til de syv kønsstereotyper på trods af, at ingen objektive og ikke-soziale informationskilder var til rådighed. Således var det ikke muligt for deltagerne at forholde sig objektivt, hvorfor de måtte træffe beslutninger ved hjælp af mentale genveje. Jeg har på baggrund af gruppens fortolkningsrepertoier opdaget, at disse mentale genveje afhænger af, i hvor høj grad gruppen fandt biasen ubehagelig at diskutere. Som beskrevet i analysen fandt gruppen det knap så ubehageligt at diskutere kønnenes opførsler.

Da gruppen diskuterer, hvorvidt stereotypen om, at mænd er mere grove og sjofle end kvinder har størstedelen af gruppen erklæret sig uenig, da de har flest erfaringer med, at kvinder er mere grove og sjofle end mænd. Deltagerne har således truffet beslutninger på baggrund af en tilgængelighedsheuristik, der ifølge Tversky & Kahneman (1974), er brugbar, når man skal vurdere hyppighed og sandsynlighed. Dette kan være et produkt af, at visse oplevelser har større effekt på hukommelsen end andre (s. 1127). Som Morten selv nævner det i interviewet på side 137 i bilaget., lægger han eventuelt mere mærke til, når kvinder er grove og sjofle, fordi det afviger fra normen.

Da gruppen ønsker at træffe en objektiv vurdering af stereotypens sandfærdighed, vælger de, trods egne erfaringer, at vurdere dens sandfærdighed højt. Således skulle man tro, gruppen undgår at træffe en biased beslutning, men da gruppen i sin stræben efter objektive vurderinger vælger at træffe beslutninger på baggrund af, 'hvad de fleste nok ville mene', stoler gruppen på en repræsentativitetsheuristik om, at det, flertallet mener, er sandt. Således får en stor del af deltagerne egne erfaringer ingen betydning for vurderingen af stereotypen om, at mænd er mere grove og sjofle end kvinder.

Denne gruppebeslutning viste sig at have indflydelse på gruppens vurdering af stereotypen om, at kvinder egner sig naturligt bedst til at yde omsorg. I vurderingen heraf trækker deltagerne ligeledes på egne erfaringer. Lizette har eksempelvis oplevet, at hendes mormor var bedre til at yde omsorg end hendes morfar (s. 118), Tobias vil helst tale om følelser med sin mor, og Morten vil helst tale med sine veninder (s. 119). På den måde vurderer gruppen sandfærdigheden af, at kvinder egner

sig bedst til at yde omsorg, ud fra at gruppen har lettere ved at forestille sig kvindelig omsorg end mandlig omsorg. Forestillinger spiller, ifølge Tversky & Kahneman, en stor rolle i dagligdagens beslutninger, men kan også føre til, at man ikke forholder sig nuanceret til situationen. Når gruppen samtidig mener, at stereotypen hænger uløseligt sammen med gruppens vurdering af, at kvinder generelt er mere pæne og empatiske end mænd, har stereotypen endnu større sandsynlighed for at blive vurderet som sandfærdig. Her trækker gruppen på en repræsentativitetsheuristik om, hvis man som kvinde er mere empatisk end mænd, må man også være bedre til at yde omsorg. En sådan vurdering kan føre til fejlagtige beslutninger, da lighed ikke alene kan konkludere sandsynlighed (Tversky & Kahneman, 1974).

Således viste det sig, at gruppens vurdering af, at flertallet i samfundet ville mene, at mænd er grove og sjofle og kvinder er pæne og empatiske, fik indflydelse på gruppens sandfærdighedsvurdering af, at kvinder egner sig bedst til at yde omsorg.

Når sociale normer påvirker beslutningen

I diskursanalysen behandlede jeg gruppens konflikterende fortolkninger af kønnenes evner som genetiske eller konstruerede, hvortil jeg udledte, at kvindernes *category entitlement* og Lizettes rolle som forandringsagent påvirkede mændenes sandfærdighedsvurdering af, at kvinder naturligt egner sig bedst til at tage sig af børn. Jeg vil nu analysere, hvordan dette påvirkede gruppens fælles beslutningsproces for denne stereotyp, der endte som et centralt element i gruppens diskursdannelse.

Fælles for gruppens mænd, der erklærede sig enige i, at kvinder naturligt egner sig bedst til at tage sig af børn, er, at de vurderede sandfærdigheden af denne stereotyp ud fra en repræsentativitetsheuristik: Det er kvinden, der føder og ammer barnet. Derfor er hun mest egnet til at tage sig af det. På side 124 fortæller Tobias således, at et sådant rationale gjorde det nemt at træffe beslutningen. En sådan vurdering kan refereres til, Tversky & Kahnemans teori om negligering af *base rates*, som er den relative hyppighed af en begivenhed (s. 1124). I dette tilfælde negligerer de mandlige deltagere, at barnets overlevelse rent fysisk kun er afhængig af sin mor alene i de første seks måneder, hvor det skal ammes, hvortil de ikke gør sig opmærksomme på, at barnet ofte varetages af begge sine forældre indtil det er 18. Spørgsmålet er herefter, hvorfor gruppens kvinder ikke henleder til samme mentale genvej? På 122 udtrykker Maria i et tydeligt sprog overfor Morten,

at mændenes argumentation provokerer hende, hvorefter hun henviser til parrets normer for fælles forældreskab uanset køn.

Forude for denne diskussion har gruppen implicit identificeret kønsudfordringer som kvinders udfordringer. Dette danner således beslutningsanker for, hvordan gruppen justerer deres vurderinger om kvinders evner. Når Maria sammenligner stereotypen om kvinder og børn med stereotypen om, at kvinder "fixer hjemmet", refererer hun til gruppens indgåede forståelse af, at kønsudfordringer er kvinders udfordringer, og at man ikke må sætte kvinden i en kønsstereotyp kasse. Således er det ikke socialt acceptabelt for gruppen at vurdere kvindens evner ud fra hendes fysik, hvorfor sandfærdigheden af stereotypen om, at kvinder egner sig bedst til at tage sig af børn, rangeres på en fjerdeplads. På den måde kan det konkluderes, at trods kvindens fysiske føde- og amme funktion, accepterer gruppen ikke en, for gruppen, objektiv vurdering af, at kvinden egner sig bedst til at tage sig af børn.

Således blev selvrealisering, kvindeudfordringer, tabuisering og paradokset mellem genetik og konstruktion centrale elementer i den fælles gruppediskussion. I det næste afsnit vil disse betydningskonstruktioner bringes i spil med nye samtaleemner i de kønsopdelte gruppeinterviews.

4.3: Kønsopdelte gruppeinterviews

Efter at have analyseret, hvordan fokusgruppens subjekter har dannet en fælles virkelighedsfortolkning for kønslig virkelighed på arbejdsmarkedet, vil jeg i dette afsnit analysere gruppens fortolkningsrepertoier og beslutningsprocesser, når deltagerne sættes i en ny social setting væk fra deres partnere og udelukkende i interaktion med deltagere af eget køn. Taleemnerne har i denne del af fokusgruppeundersøgelsen knyttet sig til karriere- og familieforestillinger. Jeg vil i analysen behandle interviewmaterialet således, at mændenes og kvindernes gruppeinterviews analyseres komparativt, for på den måde at identificere ligheder og kontraster i kønnes meningsdannelser.

Karrieredrømme

I interviewenes første del om karriere blev deltagerne bedt om at rangere de samme udfordringer fra et arbejdsliv, som de blev introduceret til i det fælles gruppeinterview. I den nye setting skulle gruppen dog rangere udfordringerne ud fra en forestilling om dem selv som 40-årige. Efterfølgende ud fra en vurdering af, hvad der *bør* være arbejdslivets største udfordringer for deres eget køn i den alder. Dette var ud fra et ønske om at observere, hvordan deltagerne ville give fornyet betydning til udfordringerne i et tænkt fremtidsscenario.

Nedenstående figur viser gruppernes rangeringer af udfordringer. Disse vil danne udgangspunkt for analysen af gruppens fortolkningsrepertoier, for på den måde at identificere kontrasterne i gruppernes virkelighedskonstruktioner. Da gruppernes rangering af motivation og lederens anerkendelse er i næsten direkte forlængelse af det fælles gruppeinterview, anser jeg ikke disse fortolkninger for værende interessant for analysen.

	1	2	3	4	5	6
Mænd	At balancere karriere og parforhold	At balancere karriere og familieliv	At leve op til mine egne forventninger	At leve op til omverdens forventninger	At blive set og anerkendt af min leder	At bevare min motivation
Kvinder	At leve op til mine egne forventninger	At leve op til omverdens forventninger	At balancere karriere og familieliv	At balancere karriere og parforhold	At blive set og anerkendt af min leder	At bevare min motivation

Italesættelse af karrieredrømme

Måden hvorpå de to grupper italesætter deres fremtidige karrierescenarier adskiller sig allerede, da de bedes om at reflektere over fremtiden. Hvor kvinderne fokuserer på jobtitel, er mændene fokuseret på balancen mellem arbejde og privatliv. Med en subjektposition som den mest karrierefokuserede er Lizette den af kvinderne, der taler mest åbent om sine høje ambitioner. På

side 140 i bilag 7.6 italesætter hun sig selv som den fremtidige Luna Christofi – en profileret kvindelig sportsjournalist, hvis job altid har været Lizettes drømmestilling, selvom det er at "satse højt". Maria anerkender efterfølgende, at det er sejt, hvilket vidner om, at det for gruppen er positivt at have høje karriereambitioner med sig selv i fokus.

Hvor kvinderne hverken italesætter arbejdstider, løn og børn, er det, hvad mændene fokuserer på, når de italesætter karrieredrømme. Fælles for alle mændene er, at de italesætter en drøm om et 8-16 job med god løn og tid til at være sammen med sine børn. I kontrast til Lizettes udsagn italesætter Christian, at han drømmer om et roligere arbejdsliv. På side 162 i bilag 7.7 danner han og Tobias konsensus om at prioritere privatlivet højere i fremtiden, men at der skal arbejdes hårdt og meget for at nå hertil. I sit argument bruger Christian *stake inoculations*, som får hans drømmescenarie til at fremstå som det gængse scenarie for alle, hvortil Tobias i en *stake confession* anerkender Christians scenarie ved at danne et personligt narrativ for sine fremtidige prioriteter.

Således sætter de to grupper forskellige udgangspunkter for, hvordan de i resten af interviewdelen italesætter deres vurderinger af deres fremtidige arbejdsliv.

Forventningspres og privatliv

Både mændene og kvinderne er af den overbevisning, at balancen mellem karriere og familieliv har risiko for at blive en stor udfordring, når parrene får børn. Således går denne udfordring fra at rangeres som en lille udfordring i det fælles gruppeinterview til nu at have stor betydning for gruppernes konstruktion af deres fremtidige arbejdsliv. Samtidig vurderer alle deltagere fra start, at den største udfordring for at nå sine karrieremål er at leve op til sine egne forventninger. Christian konstruerer konsensus om, at gruppen er fælles om at have høje forventninger til fremtiden: "[...] *Men jeg tror vi alle sammen også har rimeligt høje forventninger til, hvad man gerne... hvilken frihed.. hvilken løn, hvilken mange ting man gerne vil have, når man er 40 [...]*" (bilag 7.7, s. 166), for så derpå at bekræfte sandfærdigheden i hans egen prioritering.

I kvindernes interview italesætter Maria sine egne forventninger til sig selv som eventuelt at være *for høje*, hvorefter Lizette bekræftende meddeler, at "*sådan er det sgu altid*" (bilag 7.6, s. 141). På den måde konstrueres det at have for høje forventninger til sig selv som en selvfølge.

Da grupperne efterfølgende bliver bedt at rangere udfordringer ud fra, hvordan virkeligheden *bør* se ud for en 40-årig person af deres eget køn, ændrer mændenes vurderinger sig markant til at

rangere balancen mellem karriere og parforhold som den største udfordring. Med en subjektposition som gruppens realist bliver Christian forandringsagent for denne ændring, når han italesætter samfundets moderne normer for ligestilling som en udfordring for mænds karriere (bilag 7.7, s. 173). Med udgangspunkt i, hvordan kvinderne i det fælles gruppeinterview tidligere kritiserede mændene for at lave gammeldags, kønsstereotype vurderinger af kvinders ansvar for børn, kan det formodes, at Christian nu taler mere frit om ligestilling som en udfordring for højtuddannede mænd, når kvinderne ikke er til stede. I sit argument benytter han Lizettes subjektposition som gruppens mest karrierefokuserede i en *stake confession* til at give eksempel på, hvorfor gruppen bør rangere denne udfordring højt.

Senere tilføjer Morten, at hvis balancen mellem karriere og parforhold ikke er en udfordring, har man som mand enten et problem, eller en kone, der har accepteret, at det er hende, der passer børnene (bilag 7.7, s. 175), og da mændene med udgangspunkt i deres egne parforhold erkender, at deres kærester ikke har accepteret dette, skaber de enighed om, at balancen mellem karriere, parforhold og familieliv bør for højtuddannede mænd i Danmark være den største udfordring.

Anderledes ser det ud hos kvinderne, der i diskussionen om karriere og parforhold danner enighed om, at en tilstedeværende accept af karrierebehov fra kæresten gør det nemmere at balancere karriere og parforholdet end familielivet. Med en subjektposition som idealisten udtaler Lizette: "[...] *et eller andet sted, så burde det hele være nemt, fordi at du kan ikke rigtig være lykkelig på din arbejdsplads, hvis du ikke er lykkelig i hjemmet. Men du er vel heller ikke lykkelig, hvis du ikke er motiveret, og du er mange ting...*" (bilag 7.6, s. 144). Med et udgangspunkt i selvrealisering relaterer dette citat sig til kvindernes konstruktion af, at både det indre og ydre forventningspres er de største udfordringer for dem selv:

Sofie: [...] det der med at man kan have høje forventninger til sig selv i forhold til, at man gerne vil være dygtig i sit felt, men man har sikkert også nogle andre ting og vil sikkert også gerne være en god mor. man vil sikkert også gerne se alle sine børns fodboldkampe, skole-hjemsamtaler og whatever.

Maria: Se sin mand og veninderne. (bilag 7.6, s. 142).

Sofie og Maria konstruerer et scenarie af, at have høje forventninger til alle dele af sin egen præstation i livet. Scenariet fremstår faktisk i måden, hvorpå Sofie siger 'man' i stedet for 'jeg', selvom hun italesætter sit eget fremtidige scenarie. Således ender kvinderne med at konkludere, at for 40-årige højtuddannede kvinder i Danmark er virkeligheden, at det er den største udfordring at leve op til sine egne og omverdens forventninger om, at man skal præstere på alle fronter i sit liv. Bemærkelsesværdigt er det, at kvinderne italesætter deres egne og omverdens forventninger til både karrieren, og forældre- og veninderollen, hvor mændene blot italesætter forventningerne til deres karriere samt deres *behov* for god løn og tid til børn.

Beslutningsprocesser

Følgende beslutningsanalyse vil knytte sig til kontrasten mellem de to gruppers vurderinger af arbejdslivets største udfordringer, da det er her, gruppernes divergente fortolkninger og centrale subjektpositioner kommer særligt til udtryk.

Begge grupper når hurtigere til enighed om deres beslutninger, end de gjorde i det fælles gruppeinterview. Dette kan skyldes kønnenes indledningsvise konsensusdannelse af, at de deler samme ønsker for fremtiden. Samtidig er den lette konsensusdannelse et udtryk for, at man som individ sammenligner sine egne evner og holdninger med personer, der minder om sig selv (Festinger, 1954), hvorfor grupperne hurtigt skaber en fælles vurdering af, hvordan virkeligheden bør se ud. Således bliver gruppernes indledningsvise konsensusdannelser for at ville opnå det samme i livet til gruppernes beslutningsanker i deres efterfølgende beslutningsproces, hvorfra de justerer øvelsens udfordringer ud fra dette mål. Når forskellige udgangspunkter fører til forskellige vurderinger *biased* imod den indledningsvise værdi (Tversky & Kahneman, 1974), ender kvindernes vurdering af forventningspresset som den største udfordring på baggrund af gruppens indledningsvise glorificering af at 'satse højt'.

Hos mændene bliver balancen mellem karriere og parforholdet den største udfordring på baggrund af gruppens fælles mål om at arbejde sig op til en succesfuld karriere med en god løn for senere at kunne prioritere sin tid anderledes. På baggrund heraf konstruerer grupperne en virkelighed for deres eget køn, som ikke er objektiv, men baseret på deres egne ønsker for fremtiden.

Familieliv

Efter interviewenes karrierediskussioner blev grupperne bedt om diskutere, hvordan de forestiller sig, virkeligheden kommer til at se ud for dem og deres partnere, når de får et barn. Grupperne blev bedt om at reflektere over ansvar, rollefordeling og planlægning af hverdagen. Her blev det tydeligt, at gruppernes beslutningsankre for konstruerede fremtidsscenarier og biased vurderinger dannede udgangspunkt for den videre diskussion: Kvinderne refererede i langt højere grad end mændene til omverdens forventninger og handlinger, hvor mændene refererede til egne behov. Således vil dette danne udgangspunkt for analysen af ligheder og kontraster i gruppernes familielivskonstruktioner.

Et fælles ansvar for barnet

I begge grupper skaber deltagerne konsensus om, at man som forældre skal være fælles om ansvaret for sit barn, men det, der adskiller grupperne, er at for mændene fylder diskussionen om den menneskelige biologi, hvor det for kvinderne optager dem, hvordan de får familielivet til at hænge sammen med egne ambitioner for arbejdsliv. Med en fælles forståelse i kvindegruppen af, at Maria med sin subjektposition som den ældste er tættest på at få barn, bliver hun indledningsvist dagsordensættende for gruppens diskussion om familieliv. Hun udtaler:

"[...] vi skal være fælles om det. Fælles om det hele. Og vi har fået børn sammen. Og derfor skal vi begge to være der. Og der er ikke nogen, der har mere ansvar end den anden. Fordi så går jeg fuldstændigt død. Det gider jeg ikke." (bilag 7.6, s. 148).

Med metaforen 'går fuldstændigt død' understreger Maria, at hun ikke vil trives i en hverdag, hvor ansvaret for børn er større hos den ene af parterne i forholdet. Da hun efterfølgende på 122 italesætter, at hun ikke vil ende med at skulle 'fixe det hele', vidner det om, at det implicit fremgår i ovenstående citat, at alternativet til et fælles ansvar er, at hun har mere ansvar end Morten. Således bliver dette konstruerede scenarie til udgangspunkt for, at kvinderne i deres diskussion optages af tidsmæssig optimering, der tilgodeser begge køns behov for karrierefokus parallelt med barnets liv.

Mændene fortolker interviewspørgsmålet en anelse anderledes, da de overvejende fokuserer på et spædbarnsscenario. Heri ligger rationalet for det fælles ansvar i, at mændene ønsker at være kvinden behjælpelig trods en biologisk foranstaltning, der gør kvinden til primære omsorgsperson i denne periode. Christian udtaler følgende: *"Jeg tror ærligt talt, at hvis nu mænd kunne gro bryster,*

så havde vi gjort det. Faktisk for at fordele arbejdsfordelingen lidt mere.” (bilag 7.7, s. 182). I en *stake confession* gør Christian 'at kunne gro bryster' til metafor for mænds ønske om at tage ansvar i opfostringen af deres børn. Citatet ligger i en forlængelse af en diskussion på samme side om forældres naturlige rollefordeling i kraft af barsel, hvortil Tobias kærligt driller og irettesætter Christian, efter han har udtalt, at tidens kvinder ikke tillader mænd at snyde sig fra at tage ansvar for barnet. Dette vidner om en fælles meningsdannelse om, at mænd skal tage deres ansvar seriøst, når de bliver fædre.

Bemærkelsesværdigt er det herudover, at mændene trods deres karrieremæssige beslutningsanker ikke italesætter balancen mellem familieliv og karriere, ligesom kvinderne gør det. I næste afsnit vil jeg påvise, at dette kan relateres til kvindernes behov for at referere og sammenligne sig selv med omverdens forventninger og handlinger.

Mamma bears og mappedyr

Festingers (1954) teori om, at man som individ har behov for at sammenligne sine egne holdninger og vurderinger med mennesker, man kan identificere sig med, kommer til udtryk i kvindernes møde at skabe konsensus i referering til, hvordan andre kvinder forholder sig til rollen som mor samt omverdens forventninger til mænd og kvinders familierelaterede valg. Kvinderne konstruerer således to persona'er, som de ikke har lyst til at identificere sig med: Såkaldte *mamma bears* og karrierekvinder. Metaforen *mamma bear* benytter Maria på side 150 i bilag 7.6, da gruppen diskuterer, at visse kvinder bliver for pylrede, når de får børn, hvilket spænder ben for deres karrierer.

Senere italesætter Lizette, trods sin subjektposition, at hun ikke forstår de forældre, der arbejder så meget, at de ikke har tid til at hente deres børn. Som konsekvens heraf udtaler hun: "[...] *Og så bliver det der barn bare lidt kastet rundt*" (bilag 7.6, s. 153), hvilket skaber et ekstremt scenarie af, at barnet mistrives. En sådan sammenligning og afstandtagen fra andre kvinders handlinger kan skyldes kvindernes italesættelse af høje forventninger til at kunne præstere på alle fronter i deres liv. Sammenligningen med såkaldte *mamma bears* og mappedyr konstrueres som *agencies* for forkerte tilgange til morrollen, hvilket styrker gruppens argument om, at man bør kunne balancere karriere og familieliv ligeligt.

(U)lige fordeling af barsel

Da grupperne i den efterfølgende øvelse bedes tage stilling til, hvordan de, i det tænkte scenarie, vil fordele barslen mellem dem og deres partnere, argumenterer Sofie og Maria for, trods enighed om lige ansvar for barnet, at de vil have mere barsel end deres partnere. I et narrativ med sig selv som tredjeperson og med sætningen: *"Så det er sådan det, man plejer at gå ud fra"*, (bilag 7.6, s. 158) argumenterer Sofie for, at amningen er årsag til hendes skæve fordelingen. Argumentet konstrueres faktisk, men står i kontrast til, at hun i det fælles gruppeinterview argumenterede for, at nye teknologier kan erstatte amning og gøre forældrenes ansvar for spædbarnet lige (s. x). Efterfølgende erklærer Maria: *"Jeg har faktisk givet mor et trekvart år."* (s. 158). At Maria bruger ordet 'faktisk', vidner om en formodning om, at dette går mod gruppens normer. Med Lizette som styrende for denne diskurs, har gruppen tidligere i samtalen udtalt sig, at man bør 'splitte' barslen, og at *"alt andet er mærkeligt."* (ibid., s. 152). I sin subjektposition er hun således ikke i tvivl om, at hende og Christian skal have lige meget barsel og udtaler følgende:

"Fuck jeg ville kede mig, hvis jeg skulle være væk et år. Altså det tror jeg virkelig, jeg ville. Bare snakke med den der baby, der ikke kan sige noget." (s. 157).

Lizettes direkte udtale og brug af bandeord er første og fremmest et udtryk for, at kvinderne bruger et langt grovere sprog om barsel, end mændene gør, og samtidig at hun ikke vil identificeres med, hvad gruppen tidligere kaldte en 'mamma bear'.

Hos mændene italesættes barsel bl.a. på humoristisk vis som 'en slutrunde' af Tobias (bilag 7.7, 186), eller som 'en ferie i Thailand' af Christian (s. 187), men fælles for gruppen er, at de ønsker meget barsel. Hertil bliver Christian og Morten centrale subjekter for en normdannelse af, at man som mand bør tage så meget barsel, man kan få. Både Christian og Morten ønsker en fordeling, der deler barselsperioden ligeligt imellem dem og deres partnere, hvortil Morten forklarer sit valg således: *"[...] der er nogen, der har kæmpet for min ret til at have en hel masse betalt barsel på mit arbejde. Øh og det synes jeg, man bør honorere ved at tage det."* (ibid., s. 190). Således gør han sine barselsrettigheder til belæg for hans vurdering, hvilket ligger i forlængelse af, at han tidligere i samtalen har udtalt, at han ikke kan beslutte sin fordeling, uden at tage højde for sin kontrakt hos sin nuværende arbejdsgiver, da økonomi spiller en vigtig rolle for hans beslutning (s. 188). Denne italesættelse af økonomi som *agency* for Mortens vurdering, får efterfølgende Christian til at

medregne økonomi i sine overvejelser, som trods sin subjektposition som realisten italesætter, at trods genetik og skæv øremærkning, vil han have lige så meget barsel som Lizette (s. 189).

Således afviger mændenes diskussion om barsel fra kvindernes diskussion i måden, hvorpå mændene italesætter praktiske kontrakt- og økonomiforhold.

Tabu at tale om barsel

Kvindernes bekymringer om omverdens forventninger samt sammenligninger med, hvordan andre kvinder påtager sig morrollen kommer til udtryk, da jeg spørger gruppen, om barsel er et svært emne at tale om med andre kvinder. Her refererer gruppen til såkaldte 'mappedyr' (karierekvinder), pædagoger, feminister og gamle mænd (bilag 7.6, s. 160), som persona'er de ikke kan identificere sig med og således ikke vil pådømmes holdninger af.

For mændene forholder det sig anderledes. Ingen af dem udtaler at have besvær med at tale om barsel med andre mænd, men nedenstående udskrift viser, at de, trods deres ønsker om meget barsel, finder det grænseoverskridende at skulle tale om barselsordninger med en arbejdsgiver:

Christian: [ironisk] Man kan jo lige bringe det op til jobsamtalen for at høre... det er lige noget, der letter stemningen lidt. "Hvad er jeres barselsordning?" [griner]

[grin]

Morten: Så kan du lige så godt komme og sige: Jeg er gravid. (bilag 7.7, s. 191).

Her konstruerer Christian og Morten et narrativ, der implicit fortæller, at kun kvinder, socialt set, kan tillade sig at stille krav til deres barselsrettigheder på arbejdspladsen.

Beslutningsprocesser

I beslutningsprocessen for de individuelle barselsfordelinger gennemgår gruppernes deltagere hver især en række vurderingsprocesser. Da formålet med familiediskussionen og barselsøvelsen var at frembringe gruppernes fortolkninger og ikke nå frem til en konstrueret objektiv virkelighedssandhed for alle, vil denne beslutningsprocesanalyse ikke tage udgangspunkt i gruppens brug af heuristikker men udelukkende fokusere på gruppernes sammenligninger med hinanden og omverden.

At de to grupper er overvejende enige i deres fortolkninger og meningsdannelser kan skyldes, grupperne homogene niveau, der i de kønsopdelte sociale settings er endnu ensartede end i det fælles gruppeinterview. Ligeså vel som gruppens talemåder bærer præg af en afslappethed, der ikke var til stede i det fællesinterview, bærer kønnenes beslutningsprocesser præg af en afslappet samhørighed, der vidner om en stærk gruppetilknytning. Ifølge Festinger (1954), vil en øget gruppetilknytning øge gruppens stræben efter ensartethed vedrørende evner og holdninger (s. 131). Det ses f.eks. i måden, hvorpå hhv. Sofie og Tobias kigger efter Lizette og Christian, når fordeler ugerne i barselsøvelsen (bilag 7.7, s. 188). Lizette og Christian har gennem hele undersøgelsen haft stærke subjektpositioner til påvirkning af gruppens beslutninger, hvorfor det netop er dem, de resterende gruppemedlemmer sammenligner sig selv med.

Hvis personer derimod er særdeles divergente fra ens egne holdninger og karaktertræk, bliver tendensen til at indsnævre sit sammenligningsniveau med disse personer stærkere (Festinger, s. 133). Denne hypotese er relevant ift. kvindeguppen, da de som tidligere nævnt er stærkt optaget af at danne fælles meninger ud fra fortællinger om kvinder fra deres omgangskreds, der ikke gør, hvad gruppen mener, er det rigtige. Hertil sammenligner gruppen deres holdninger med karaktertræk fra omverden, men beslutter sig efterfølgende for at tage afstand herfra.

4.3: Delkonklusion: Fokusgruppens diskurskonstruktion og beslutningsprocesser

Fokusgruppen konstruerer meningsdannelser om adfærd på arbejdsmarkedet ud fra et negativt sprogbrug om 'manglende motivation' samt en italesættelse af 'høje selvforventninger' som en styrke. Ydermere oversætter gruppen kønnenes udfordringer til kvinders udfordringer, først ud fra en beskrivelse af kvindens fødefunktion som benspænd for karrieren, og efterfølgende ud fra en fælles accept af kvinders ret/category entitlement til at definere, hvad der er en kønsudfordring. Med en accept af billedsproget 'at være en høne i en hanegård' eller 'mandsdomineret verden' som negativt beskrivende for kvinders udfordringer på arbejdsmarkedet samles gruppens betydningskonsensus om en konstruktion af virkeligheden, hvor man skal tage hensyn, i adfærd og tiltale, til kvindens forudsætninger. Herunder har hverdagskonstruktionen og subjektpositionerne for fokusgruppens kærestepar vist sig at have betydning for den fælles betydningsforhandling, i måden hvorpå de kvindelige og mest karrierefokuserede, idealistiske deltagere i gruppen har været styrende for gruppens meningsdannelser. Således fremgår kønnenes beskrivelser og talemåder forskelligartet, når deltagerne efterfølgende betydningsforhandler uden tilstedeværelse af det

modsatte køn i interaktionen. Samlet om metaforer som 'mamma bears' og 'mappedyr' for uhensigtsmæssig adfærd konstruerer kvinderne en virkelighed, hvor man som kvinde skal forholde sig i krydsfeltet mellem at præstere og identificere sig som mor eller karrierekvind. Med accepten om kønnenes udfordring som kvinders udfordring samles mændenes betydningskonsensus om en accept af deres kæresters karriereambitioner og et billede af manden som 'kvindens hjælper' i hendes vej dertil, og som understreges af en billedlige talemåde om at 'hvis mænd kunne gro bryster, havde de gjort det'.

Afgørende for gruppens beslutningsprocesser er gruppens indledningsvise betydningskonstruktion af karriere som en platform for selvrealisering, som således gøres til gruppens beslutningsanker for de efterfølgende fælles beslutningsprocesser. Heraf bliver gruppens mest karrieremotiverede subjekter centrum for gruppens sammenligningstendenser. Båret af gruppens italesatte ubehag ved kønsstereotyper, forsøger gruppen ydermere at forholde sig så mest muligt objektivt til beslutningerne, hvorfor gruppen stoler på repræsentativitetsheuristikker og således, 'hvad de fleste nok ville tænke'. Da dette i sig selv ikke forudsætter sandsynlighed (Tversky & Kahneman, 1974), vidner det om, at gruppens beslutninger selv ligger under for kønsnormer. Slutteligt viste analysen, at hurtig konsensuskonstruktion i de kønsopdelte grupper ligger til grund for menneskers behov for at sammenligne evner og holdninger med andre, der minder om dem selv (Festinger, 1954).

[Fra ønsketænkning til realitet: Vil børn ændre virkeligheden?](#)

Som beskrevet i kapitel 3 om metodiske overvejelser, kan fokusgruppens ønsketænkning og konstruerede vurderingsgrundlag i nuet ikke afgive en nuanceret forståelse for, hvorvidt højtuddannedes kønsstereotypiske adfærd på arbejdsmarkedet kan ændres, samt hvilke adfærdsmæssige kommunikative tiltag organisationer således må adoptere. Denne kendsgerning fører læseren videre til afhandlings næste kapitel om højtuddannede mødres diskurskonstruktion.

Kapitel 5: Mødrenes diskurser og beslutningsprocesser

I dette kapitel vil jeg analysere, hvordan højtuddannede kvinder med små børn skaber deres kønslige virkelighed i krydsfeltet mellem karriere og morrollen, og hvordan deres beslutningsprocesser påvirkes heraf. Efterfølgende vil jeg sammenfatte afhandlingens to empiriske analyser samt diskutere, hvorvidt kønstraditionel adfærd kan ændres. Hertil vil jeg inddrage Sara Louise Muhrs (2019) kønsforklaringer til diskussion af disse slutninger for på den måde at evaluere, om og hvordan kønstraditionel adfærd kan ændres med kommunikation. Hertil diskuterer jeg, hvordan ændringer i organisatoriske omgivelser kan blive et afgørende element til indfrielse af disse beslutninger i en realistisk kontekst.

5.1: Mødrenes diskurskonstruktion og beslutningsprocesser

I bearbejdningen datamaterialet har jeg identificerede en række temaer, mønstre og kontraster, som jeg i det følgende vil tage udgangspunkt i, når jeg analyserer respondenternes fortolkningsrepertoarer og beslutningsprocesser. Da datagrundlaget er baseret på enkeltinterviews, er en analyse af subjekternes interaktion ikke muligt, hvorfor dette ikke vil indgå i analysen. Med en komparativ tilgang vil analysen i stedet søge at finde ligheder og kontraster i respondenternes enkeltstående virkelighedskonstruktioner. Endvidere vil analysen være styret af interviewguidens emner: Arbejdslivet som mor, arbejdslivet som kvinde og livet som forældre.

Arbejdslivet som mor

Bearbejdning af enkeltinterviewene med Cecilie, Anette og Mai-Britt har tegnet et mønster af, at de tre mødre skaber en virkelighed for sig selv, hvor deres børn er afgørende for, hvordan de prioriterer deres hverdag. På trods af de tre kvinders forskelligheder lagde alle vægt på *"at få tingene til gå op i en højere enhed"* (bilag 7.8, s. 190), at have *"meget, meget fokus på fleksibilitet"* (bilag 7.9, s. 200) og *"at være tæt sammen med sine børn"* (bilag 7.10 s. 218). Desuden har det vist sig, at jo mere fokuserede mødre er på karriere og økonomi, jo mere italesætter de at have behov for anden stimulans end deres børn. Disse mønstre vil jeg i det følgende analysere.

Prioriteringer med barnet i fokus

"[...] at hun har det godt gør, at vi andre har det godt." (bilag 7.10, s. 219). Sådan fortæller Anette om sin største prioritet i livet: At hendes barn trives. Fælles for alle mødre er, at den største prioritering i livet er deres børns trivsel, og derfra kan de planlægge og prioritere deres liv. Således

gælder det eksempelvis for arbejdslivet. Trods divergente ønsker for omfanget af karrieren, udtrykker alle respondenter, at det er vigtigt at have en spændende karriere. Mai-Britt italesætter, hvordan hun forbinder sig selv og sin karriere, som en meget stor del af hendes liv, og Anette italesætter, hvordan et stimulerende arbejdsliv er vigtigt for sin trivsel:

"[...] Anders havde et kedeligt arbejde, og det gjorde ham mega trist. Han arbejdede med IT, og det ville han slet ikke. Det ødelagde ham fuldstændigt. Og jeg tror, at på samme måde, at hvis jeg sidder et sted, som jeg overhovedet ikke er glad for, så vil det ødelægge mig." (bilag 7.10, s. 219).

I et narrativ om sin kæreste konstruerer Anette en *extreme-case*, der skal tydeliggøre vigtigheden af at have et stimulerende arbejde, man brænder for. Dette udsagn vidner om en konstruktion af arbejdslivet som noget, der skal realisere glæde og trivsel i hverdagen.

Med en kandidat i klimaforandringer drømte Anette, inden hun fik sit barn, om en international karriere, der skulle ændre verden, men på 218 fortæller hun, hvordan det at få barn har ændret hendes prioriteringer. Når hun er færdig med sin barsel, vil hun arbejde på flextid i Danmark. Med forklaringen på, hvorfor hendes prioriteter ændrede sig, da hun fik børn, italesætter Mai-Britt, at man ændrer sin måde at tænke på:

"[...] Men i en årrække, især når de er små... især når babyer er små, der kan det ikke undgås, at de hænger meget i moren. For det gør de. Øh... der kommer man helt naturligt til at lægge fokus over på barnet for at sørge for, at det har det godt." (bilag 7.9, s. 205).

I interviewnets natur har Mai-Britt automatisk fået tildelt *category entitlement* til at udtale sig som 'ekspert' på området for børn og moderskab. Således fremstår hendes argument automatisk faktisk og objektivt, selvom Mai-Britt udelukkende taler om sin egen oplevelse som mor. Således konstrueres det, at ændrer prioriteter i sit liv som noget, der sker naturligt, når man bliver mor.

Karrierefokus og identificering med morrollen

Mai-Britt adskiller sig fra de to andre mødre, som den, der fortsat har stort fokus på karriere, efter hun har fået barn, og samtidig italesætter, hvordan hun afviger fra normen om, hvordan en mor skal være. Hun udtaler:

"[...] Men det er så ikke sådan, at jeg deler den der tunge morrolle i sådan den klassiske forstand, hvor man vier hele sit liv til sit barn. Det kan jeg simpelthen ikke. Jeg er nødt til at have noget andet i mit liv. Det er meget, meget vigtigt." (bilag 7.9, s. 203-204).

Forude for citatet har Mai-Britt italesat, at hun godt kan forstå, hvis kvinder ikke går op i deres karrierer. Således er det bemærkelsesværdigt, at hun opstiller to muligheder for rollen som mor: Den klassiske mor, der kun lever for sit barn, og karrierekvinden der nedprioriterer sit barn. Denne sammenligningsmetode forekommer for Mai-Britt flere gange i interviewet og tegner et mønster af, at hun med sit høje fokus på karriere har behov for at sammenligne med andre kvinder.

Arbejdslivet som kvinde

Mødrenes rangering og italesættelse af udfordringer fra et arbejdsliv har dannet et mønster af, at den største udfordring enten er sine egne eller omverdens forventninger. Derudover har det for mødre vist sig, at jo mere karrierefokuseret man er, jo sværere er det at balancere karriere og parforhold. Yderligere italesætter alle mødre deres eget køn som udfordring i sig selv for arbejdslivet. Dette vil i det følgende analyseres.

Det ydre og indre forventningspres

Cecilie italesætter, hvordan omverdens forventninger udgør den største udfordring for hendes arbejdsliv. Når mødre på det sociale medie Instagram deler billeder fra deres liv med fuldtidsjob, børn og morgentræning i fitness, skaber det for Cecilie et forventningspres om at skulle nå det hele (bilag 7.8, s. 194). Således konstruerer hun andre mødre til at være *agency* for en normdannelse af at kunne det hele. Med udtalelsen om, *"at være sin egen værste fjende"* italesætter Mai-Britt ligeledes forventningspreset som sin største udfordring. Hun argumenterer efterfølgende:

"[...] vi er rigtig gode til ligesom at banke os selv i hovedet med det, vi nu ikke lige får gjort og ordnet. Det kan være, det er fordi, vi ligesom alle sammen tror, vi skal være superhelte på en eller anden måde i stedet for at være almindelige mennesker [...]" (bilag 7.9, s. 206).

Her siger Mai-Britt 'vi', trods hun taler om sin egen udfordring med at leve op til sine forventninger, hvilket får hendes argument til at fremstå faktuel og gældende for alle kvinder. Samtidig understreger hun bl.a. med metaforen 'superhelte', hvor stort forventningspreset er. Anette anser sine egne forventninger som den absolut største i hendes arbejdsliv, at hun i rollen som mor

må gå på kompromis med sine forventninger om en karriere, der ændrer verden (bilag 7.10, s. 222). Således skaber Anette en virkelighed for sig selv, der tvinger hende til at nedprioritere sine karrieredrømme til fordel for morrollen.

Karrierefokus påvirker parforhold

Udover at være den mest karrierefokuserede af mødrene, er Mai-Britt den eneste, der er skilt fra faren til sit barn. I forlængelse heraf viser interviewmaterialet en sammenhæng mellem italesættelse af disharmoni i parforholdet og at prioritere sin karriere højt. Mai-Britt ærgrer sig over, at hun tidligere satte sine egne karrierebehov til side for sin mands. Hun udtaler sig efterfølgende:

"[...] Det er der mange kvinder, der gør. Der skal altså nogle gange lidt mases med albuerne, selvom man siger, at man er i et parforhold. Men det skal der være plads til [...]" (bilag 7.9, s. 207).

Mai-Britt konstruerer bekræftelse i sin adfærd ved at italesætte, at mange kvinder gør som hende selv, og at kvinder således selv må tage en del af skylden for, at de bliver overhalet af mændene i deres karrierer. Ligeledes spejler hun senere sig selv i andre kvinder, når hun på side 211 i bilag 7.9 evaluerer sine evner som mor til værende gode, trods hun har brudt nogle traditionelle rammer. Dette vidner om en fortolkning af den 'traditionelle mor' som værende i et parforhold og uden fokus på karriere.

En udfordring at være kvinde

Da respondenterne bedes reflektere over, hvordan deres køn har indflydelse på karrieren, italesætter de udelukkende negative aspekter. Anette fortæller om sin oplevelse som ansat kvinde i en mandsdomineret organisation: *"[...] en af mine første arbejdsopgaver var at få lov til at indrette kontoret på ny, hvor jeg også bare var sådan... jeg er fysiker [...]"* (bilag 7.10, s. 223). Her konstruerer Anette det at indrette et kontor som en *kvindeopgave* og ikke blot en opgave, der ligger uden for hendes profil, hvorfor hun tolker sin køn som benspænd for tildeling af arbejdsopgaver.

Mai-Britt finder mening i sit køns udfordringer ved at sammenligne kvinder med mænd. Hun argumenterer for, at mænd når længere med karrieren, fordi de har mere selvtillid end kvinder: *"[...] De tør godt gå efter det, de gerne vil have. De tør godt satse. Og vi er lidt mere forsigtige. Fordi jeg tror, vi er lidt mere føledyr [...]"* (bilag 7.9, s. 210). Her konstruerer Mai-Britt et billede af den stærke mand, der står i kontrast til den følsomme kvinde, som hun understreger med metaforen 'føledyr'.

Ligeledes sammenligner Cecilie kønnene, når hun rationaliserer over, at hun som kvinde har et større behov for at tage sig af børnene end sin mand:

"[...] En mand, når han tager på arbejde, så kan han godt glemme, at han har børn. Hvor at man som kvinde, at når man tager på arbejde, så husker man jo stadigvæk, at man har børn. Så kan man godt tænke på sådan: 'Har de fået nok tøj med i dag?' [...]" (bilag 7.8, s. 196).

Med en *stake inoculation* strategi italesætter hun sin egen problemstilling som en objektiv sandhed, der gælder alle mænd og kvinder. Samtidig vidner hendes brug af ordet 'jo', at hun tolker det som en selvfølge, at man som kvinde tænker på sine børn, når man er på arbejde. Således skaber de tre mødre uafhængigt af hinanden en virkelighed for dem selv, hvor deres køn i sig selv er en udfordring for karrieren.

Livet som forældre

Om mødrenes og deres (eks)mænds ansvar for børn og hjemmet italesætter alle respondenter at have overblik og kontrol over pligterne samt en erkendelse af, at dette er selvforskyldt. Samtidig har det vist sig, at forældrenes deling af barsel har været styret af økonomi, og at et lavt karrierefokus for moren forudsætter mindre barsel til faren. Dette vil jeg i det følgende analysere.

Hjemmets overblik

"[...] altså det er jo mig, der husker det hele." (bilag 7.8, s. 197), fortæller Cecilies om, at hun har en anelse mere ansvar end sin mand for deres fælles børn. Denne kendsgerning er gældende for alle tre mødre. Anette, som giver udtryk for ikke at trives med dette, forklarer, at den skæve fordeling skyldes hendes barsel, da hjemmet således bliver hendes "kontor". Mai-Britt reflekterer over, at den skæve ansvarsfordeling var medvirkende til hendes skilsmisse. Hun udtaler sig således:

"[...] Så gik der meget planlægningsmenneske i mig, og det er jeg faktisk ikke af natur. Så det strittede lidt på mig til sidst, og åh hvor skulle alt bare planlægges. Det blev skide kedeligt det hele, ikk'." (bilag 7.9, s. 214).

I det følgende vil jeg analysere, hvordan mødre selv skaber denne virkelighed for dem selv.

Selvforskyldt, skæv ansvarsfordeling

Om tendensen til at påtage sig overblikket og kontrollen i hjemmet, italesætter mødrene, at de selv er skyld i den skæve ansvarsfordeling trods et ønske om at være fælles om hjem og børn med deres mænd. Anette finder forklaring i sine egne behov for at få ordnet tingene:

"[...] Det var lidt egentlig vores aftale. At så skulle jeg bare lade det ligge, hvis jeg ikke kunne overskue det, og så skulle han nok gøre det, når han kom hjem. Men jeg kan ikke holde ud at se på det." (bilag 7.10, s. 227).

Her taler Anette om vasketøj og rengøring. Mai-Britt, som deler samme behov, rationaliserer på side 205 i bilag 7.9 over, at det kan skyldes noget generelt i kvinder, der gør, at man påtager sig mere ansvar. Igen konstruerer hun bekræftelse i sin adfærd ved at referere til andre kvinder. Cecilie sammenligner sig selv med sin egen mand og finder forklaring i mænd og kvinders urinstinkter:

"[...] altså mænd de kan jo ikke høre deres børn om natten, når de sover. Så det er jo bare sådan, det er, men der ville jeg da ligesom ønske, at han også nogle gange vågnede lidt mere op. Men alle andre jeg snakker med det om, der er deres mænd også døde, når de sover [griner]." (bilag 7.8, s. 198).

Med den biologiske forskel på mænd og kvinder som *agency* for, at kvinder påtager sig mere ansvar for deres børn end mænd, konstruerer Cecilie et faktum om, at mænd ikke er i stand til at høre deres børn om natten. Samtidig understreger hun sit argument med metaforen om, at de er 'døde' om natten i sin bekræftelseskonstruktion af, at det gælder for andre mænd end hendes egen. Således konstruerer mødrene en virkelighed for sig selv, der sætter egne naturlige behov og tendenser til grund for deres påtagelse af kontrol i hjemmet.

Økonomisk rationale for barsel

I interviewene talte jeg med alle mødre om deres barsel, og hvordan de fordelte den mellem dem selv og deres partnere. Hertil har der vist sig et mønster af italesættelse af økonomi som afgørende faktor for parrenes ordning, uanset hvor meget barsel deres mænd har haft. Hertil var det en afgørende faktor, hvor meget betalt barsel, hver af parterne havde i deres jobs. Mai-Britt fortæller:

"[...] Og så satte vi os simpelthen ned og tegnede og fortalte, vil jeg sige... Vi sørgede selvfølgelig for, at jeg.. nu siger jeg selvfølgelig.. det er jo ikke en selvfølge, men jeg havde det jo.. jeg havde den største del af barslen." (bilag 7.9, s. 214).

Citatet viser, at Mai-Britt tager sig selv i at generalisere om mænd og kvinders naturlige andel af barsel, hvilket vidner om en tendens hos parret om ikke kun at se med økonomiske briller på barsel, men også med kønslige briller.

Mindst fokus på karriere – mest barsel

Mai-Britt og hendes eksmand endte med at fordel 10 måneders barsel til hende og 2 måneder til ham. Om sin barsel udtrykker hun, at en hård og somme tider kedsommelig barsel fik hende til at glæde sig til, at komme tilbage på arbejde. For den mindre karrierefokuserede Cecilie forholdt det sig anderledes, da hendes egen glæde ved at være på barsel ikke ville give hende lyst til at dele barslen med sin mand, hvis hun fik valget. Således viser det et mønster af, at jo mindre fokus mødre har på karriere, jo mere barsel har de nydt at holde. Samtidig argumenterer hun for, at hendes mand, ikke ville have levet op til hendes standarder for pasning af spædbørn: *"[...] han har sværere ved ligesom og lære de der rutiner og rytmer og læse, hvornår skal de have mad, og hvornår skal de ud og sove, og hvornår er de trætte [...]"* (bilag 7.8, s. 199). Således skaber hun et billede af sin mand som mindre egnet til varetagelse af barsel, hvilket ligeledes vidner om påtaget kontrol i rollen som mor.

5.2: Sammenfatning af diskursive konstruktioner: Når børn ændrer virkeligheden

Diskursanalyserne af de akademikere uden børn samt de højtuddannede mødre viser en lighed i, at begge undersøgelsesgrupper omtaler og forstår arbejdslivet og karriere som en platform, der *bør* opfylde behov for realisering af udvikling, trivsel, identificering og præstation. Disse beskrivelser samles mellem metaforer og talemåder som 'surt liv', 'op ad bakke' eller 'ødelægge mig', hvis arbejdslivet ikke lever op til disse krav. Ligeledes beskriver grupperne deres egne forventninger til dem selv i vendinger som 'at være hård ved sig selv' og 'sin egen værste fjende', men også som det 'at ville mere'. Således gøres det indre forventningspres, i en karrierekontekst, til et tegn på styrke, og, særligt for kvinderne, en selvfølge for det at være kvinde. Samlet mellem talemåder for det at ville være en 'superhelt' eller have *for* høje forventninger til sig selv, konstruerer begge typer af undersøgelsens kvinder en virkelighed, der sætter høje krav til tilværelsen. Her adskiller kønnenes

beskrivelser af omverdens forventninger sig i måden, hvorpå undersøgelsens kvinder, i højere grad end mændene, opbygger accept af fri italesættelse af bekymringer for omverdens forventninger og samtidig opbygger argumenter i afspejling af andre kvinder. I kontrast samler mændene deres beskrivelser om omverdens forventninger om billedsprog som 'det rager mig en høstblomst'. Alligevel beskriver mændene det som en tabuiseret situation at skulle forhandle barselsordninger med en arbejdsgiver, hvilket vidner om en betydningskonstruktion af barsel, som noget, arbejdsmarkedet forventer, kvinder tager sig af.

Kønnenes divergente konstruktioner af normer for italesættelse og påvirkning af forventninger kan relateres til gruppernes homogene betydningskonstruktion af kønnenes udfordringer som kvinders udfordringer: I fokusgruppen, først ud fra en beskrivelse af kvinders fødefunktion som benspænd for karriere. Efterfølgende i en fælles accept af kvinders ret til at definere, hvad en kønsudfordring er. For mødrene, ud fra en sproglig konstruktion af kvinden som et forsigtigt 'føledyr' samt ud fra en fortælling om en naturlig omlægning af fokus, når kvinden får barn. Med et udgangspunkt om at ville identificere sig med en spændende karriere italesættes det således for kvinderne som en kontinuerlig identificerings- og prioriteringsproces mellem børn og karriere at være mor.

Her gør kontrasterne i undersøgelsesgrupperne sig gældende, da fokusgruppens kvinder i langt lavere grad end mødrene accepterer en naturlig og instinktiv fokusændring hos kvinder, når de får børn. Når fokusgruppens mænd, i deres fortolkninger af interviewets emner, hæfter sig bogstaveligt ved ordnet 'naturligt', accepterer fokusgruppens kvinder ikke, at kønnenes adfærd er genetisk bestemt. Med deres opnåede ret til at diktere gruppens diskurs, beskrives troen på genetik således som 'at holde fast i gamle kønsnormer', hvorfor gruppen i den fælles debat forhandler normer for, at kønnene skal have fælle ansvar for børn og hjem samt lige mulighed for karriererealisering. For mændene betyder det en fortælling om manden, som en, 'der ville gro bryster, hvis han kunne', for at tage aktivt hensyn til sin partners ligeværdige ret og stræben efter et spændende arbejdsliv. I mødrenes beskrivelse af arbejdslivet som mor og livet som forældre italesættes virkeligheden anderledes. Samlet mellem et billede af kvinden, der tager kontrol i hjemmet, men er forsigtig på jobbet, og et billede af manden, der er 'døv om natten', men har selvtillid på jobbet, konstruerer mødrene en diskurs om at kønnenes divergente naturlige forudsætninger, i forholdet til børn, afgør kønnenes forudsætninger på arbejdsmarkedet.

Således adskiller de to undersøgelsesgrupper sig i måden, hvorpå de konstruerer virkeligheden for mænd og kvinders forudsætninger på arbejdsmarkedet i relation til forælderrollen. I det følgende vil jeg identificere ligheder og kontraster i de to undersøgelsesgruppers diskursive konstruktioner, for således at kunne diskutere, hvorvidt kønstraditionel adfærd kan ændres med kommunikation.

5.3: Kan kønstraditionel adfærd ændres?

I afsnit 3.1 argumenterede jeg for, at ligestilling er afhængig af normer og stereotyper. Med et teoretisk udgangspunkt om, at menneskers adfærd påvirkes af andres stereotypiske holdninger, og at vi relationelt konstruerer en virkelighed for kønnene herudfra, kan der således argumenteres for, at kønstraditionel adfærd *kan* ændres i sin konstruerede natur. Alligevel viser afhandlingens diskursanalyser, at der, trods forventninger og ambitioner for det modsatte, opstår en skævvridning i kønnenes handlemønstre, når de får børn. På baggrund heraf og med udgangspunkt i Sara Louise Muhrs (2019) definitioner af kønsforklaringer, vil jeg evaluere diskurs- og beslutningsanalysernes centrale slutninger.

Kvinder kan, men vil de?

Afsnittet tager udgangspunkt i de, ifølge Muhr, to generelle kønsforklaringer for manglende ligestilling i Danmark: Kvinder kan ikke, og kvinder vil ikke.

Kvinder kan ikke

Som en generel forklaring på ligestilling fremstiller Muhr stereotypen om, at kvinder ikke kan løfte den samme arbejdsbyrde på arbejdsmarkedet som mænd. Ingen af undersøgelsens analyser viste tegn på italesættelse, interaktionsmekanismer eller beslutninger, der skulle konstruere en virkelighed ud fra denne kønsstereotyp. Tværtimod afgjorde kvindernes magtpositioner i fokusgruppen f.eks. en særlig afstandtagen fra fortællingen om mænds nedarvede forspring på ledelsesgangene. Derudover skabte det en bias om, at hvis man, uanset køn, er mest optaget af at balancere karriere med familie og parforhold og leve op til omverdens forventninger, er man ikke stærk. Dette skyldtes, at fokusgruppens italesættelse af karriere som selvrealisering blev beslutningsanker, når de efterfølgende vurderede, hvad der er arbejdslivets største og mindste udfordringer. Hertil sammenlignede de sig selv med gruppens mest karrierefokuserede og motiverede, hvilket gav det at have høje selvforventninger og motivation en betydning af styrke.

Kvinder vil (ikke?)

Herunder hører stereotypen om, at kvinders karrieremæssige ambitionsniveau er lavere end mænds (Muhr). Denne stereotyp er interessant, da det er den, der relaterer sig mest til diskurs- og beslutningsanalysernes slutning for kønnenes skævvridning i handlemønstre, når kønnene får børn: I fokusgruppen vurderede mændene i den individuelle beslutningsproces, at kvinders fødefunktion naturligt må betyde, at de er bedst egnede til at tage sig af børn. Denne vurdering blev foretaget via en mental genvej påvirket af repræsentativitet, hvilket skabte en eksplicit kønsbias i sig selv og senere en bias om, at kvinder vurderes at være ekstra udfordret i karrieren grundet deres fødefunktion. Fokusgruppens kvinder ville af princip ikke acceptere denne kønsbias. Således blev stereotypen vurderet mindre sandfærdig i den fælles beslutningsproces.

Således forholdt det sig dog ikke i mødrenes betydningskonstruktion af morrollen. Her blev fortællingen om kvinders omlægning af prioriteter afspejlet i, at 'sådan er det for kvinder'. Dette indikerer, at det er når kvinder får børn, de enten lader sig påvirke af stereotypen eller instinkter, og at mænd ikke i ligeså høj grad lader sig påvirke. Med afhandlingens subjektive epistemologi er det ikke muligt at afgive en objektiv vurdering af, hvorvidt skævvridningen skyldes stereotypers påvirkning eller instinkter. I stedet vil jeg i det følgende diskutere, hvordan en forudindtaget vurdering af kønsudfordringer som kvinders udfordringer kan tænkes at skabe fundament for skævvridningen.

Den ubevidste adfærd

Den eksplicite kønsbias om at kvinder er ekstra udfordret i karrieren grundet deres fødefunktion, kan være grundet den implicite kønsbias om, at kønnenes udfordringer automatisk vurderes til at være kvinders udfordringer. Denne sammenhæng er interessant, da fokusgruppen på samme tid vurderer det at være motiveret og have høje forventninger til sin karriere som en styrke uanset køn. Således er spørgsmålet, hvad der får højtuddannede, motiverede og forventningsfulde unge mænd og kvinder til implicit at vurdere kønsudfordringer som kvinders udfordringer? Er det et produkt af generaliseringen om, at kvinder ikke kan og vil, når det kommer til stykket? Betyder det således, at når et barn kommer til verden, må det automatisk være kvindens opgave at balancere karrieren og forælderrollen? Diskursanalysen af fokusgruppens fortolkningsrepertoarer viste, at mændene har i sinde at tage fælles ansvar for barnet med barnets mor. Det kan derfor ikke udelukkes, at mændene

i deres ambitioners forstand står overfor en lige så stor prioriteringsudfordring i arbejdslivet som kvinderne. Hvis man således vil gøre op med generaliseringen om, at kvinder ikke kan og vil, skal der gøres op med de kønsbias, der vurderer kvinder til at have mindre forudsætninger for karriere end mændene.

I afsnit 1.1 om afhandlingens problemstilling argumenterede jeg for, at det fra arbejdsmarkedets side er et kommunikativt problem, at man ikke ved, hvordan man kan komme konstruerede kønsopfattelser til livs blandt akademikere. Jeg vil i det følgende afsnit diskutere, hvorvidt og hvordan ændringer i organisatoriske omgivelser kan påvirke elimineringen af denne kønsbias.

5.4: Organisatoriske omgivelsesændringer og kønsbias

Hvis man fra arbejdsmarkedets side vil påvirke den implicite kønsbias, der automatisk vurderer kvinder til at have dårligere forudsætninger i deres karrierer end mænd, må man anvende en strategi, der tager højde for de komplicerede, kognitive beslutningsprocesser, målgruppen gennemgår. Samtidig må den tage højde for de konstruerede normer, der former denne beslutningsproces. For at identificere, hvorvidt dette kan lade sig gøre i en organisatorisk kontekst, vil jeg i det følgende diskutere, hvilken rolle adfærdsdesign kan spille hertil.

Kønsbias og adfærdsdesign

Adfærdsdesign adskiller sig fra almindelig adfærds-kommunikation i måden, hvorpå den forsøger at påvirke menneskers adfærd, *mens* de er i den umiddelbare adfærds-kontekst (Jensen, Lieberoth, & Dalsgaard, 2017). Hvor traditionelle påvirkningsstrategier, f.eks. kommunikationskampagner, giver slip på modtageren, når budskabet er afsendt, arbejder adfærdsdesign ud fra en model, hvor det umiddelbare adfærds- og beslutningsrum formes af situationen, hvori beslutningen skal træffes (ibid., s. 25-16).

For højtuddannede mænd og kvinder ville det i så fald være, når de i en beslutningssituation oprindeligt ville lade sig påvirke af kønsstereotyper. Samtidig bygger tilgangen på en forståelse af, at mennesket ikke altid er styret af fornuft og rationalitet, når det skal træffe beslutninger. Med udgangspunkt i bl.a. Tversky og Kahnemans heuristikteori, forsøger adfærdsdesign at udnytte disse mentale genveje. Da mentale genveje foregår i hjernens intuitive og ukontrollerede system 1, har adfærdsdesign til formål at guide beslutninger til system 1's tænkning, så den ønskede adfærd bliver

nem og attraktiv. Her ville man hos de højtuddannede udnytte brugen af repræsentativitetsheuristik, som ellers ville resultere i kønsbias. Dette gøres via *framing* (s. 32). Ifølge Kahneman (2011), kan man eksempelvis få folk til at opleve valgmuligheder på en specifik måde med simple sproglige omformuleringer. Disse kan efterfølgende omsættes til design (Jensen et. al., 2017).

Med sin behandling af heuristikker som et centralt element i adfærdsdesign gør disciplinen sig relevant for indfrielse af det kommunikative problem, den implicitte kønsbias for kvinders forudsætninger tilvejebringer for ligestilling på arbejdsmarkedet. Dog er det med kønsstereotypers og beslutningers sociale udgangspunkt nødvendigt, at disciplinen kan tilpasses det faktum, at mennesket påvirkes i social interaktion med andre.

Adfærdsdesign til den sociale hjerne

Ifølge Niels Holm Jensen (2017), er der mange måder adfærdsdesign kan udnytte indsigten i mennesket som et socialt flokdyr (s. 83). Således er mennesket biologisk designet til at give andre et mere flatterende indtryk af sig selv, men er samtidig også god til at bedrage sig selv (s. 82). Dette kan være grunden til, at fokusgruppen i nærværende undersøgelse forsøgte at konstruere en langt mere kønsneutral diskurs end mødrene, der blev interviewet hver for sig. For adfærdsdesign til den sociale hjerne skal gevinsten for målgruppen være en adgangsbillet til fællesskabet (s. 83), hvorfor det vil være fordelagtigt at skabe et adfærdsdesign, der udnytter indsigten om, at målgruppen forsøger at give andre et indtryk af, at man ikke lader sine vurderinger styre af kønsstereotyper.

Hertil kan man udnytte indsigten i målgruppens repræsentativitetsheuristikker, når de intuitivt forbinder ligestilling med udfordringer for kvinder og således skaber en kønsbias om, at kvinder har dårligere forudsætninger i karrieren end mænd. Udnyttelsen af dette tankemønster vil gøre organisationer i stand til at skabe et design, der får målgruppen til, i den specifikke situation, at associere ligestilling med udfordringer for mænd og samtidig give dem en adgangsbillet til det 'kønsneutrale' fællesskab.

Kapitel 6: Diskussion

Det er nu vurderet, at adfærdsdesign til den sociale hjerne med sin indsigt i målgruppens repræsentativitetsheuristikker og behov for at tilhøre et socialt fællesskab har potentiale til at påvirke ændringen af akademikers kønstraditionelle adfærd, således, at de også associerer ligestilling med mænds udfordringer. På baggrund heraf vil jeg nu inddrage eksisterende teori, der knytter sig til kønsstereotyper og kønsbias. Således ønsker jeg at se, hvorvidt min empiri kan implementeres i adfærdsdesign i praksis, og hvordan det kan bidrage til den teoretiske diskussion for påvirkning af kønstraditionel adfærd på arbejdsmarkedet.

6.1: Forældrediskurser og inklusionsnudges

Inden for analyse af kønsstereotyper på arbejdsmarkedet, kønsbias og adfærdsdesign findes der en lang række studier og undersøgelser. Jeg har valgt at diskutere afhandlingens bidrag iht. eksisterende teori om kønsgeneralisering af mor- og farrollen på arbejdspladsen samt praktisk inklusionsnudging i virksomheder. Således bygger jeg bro mellem det teoretiske og praktiske i min diskussion samt analysens slutninger iht. stereotypificering af forælderrollen.

Kuegelberg: Stereotypificering af mødre og fædre på arbejdspladsen

Clarissa Kuegelberg (2006) har i et virksomhedsstudie fra Sverige undersøgt, hvordan mænd og kvinder på arbejdspladsen konstruerer betydning til det at være mor og far. Ud fra en diskursanalyse argumenterer hun for, at stereotype konstruktioner af det at være hhv. mor eller far er konstituerende kræfter for, hvorvidt virksomheden ser kønnene som en byrde eller en fordel. Kuegelberg har defineret to diskurser i den pågældende virksomhed: virksomhedsbaseret diskurs og oplevelsesbaseret diskurs for hverdagen i virksomheden. Om den den virksomhedsbaserede diskurs, beskriver Kuegelberg følgende:

“Images of mothers as well as of fathers were formed from generalizations and stereotypes and women with young children were exclusively characterized as mothers and not as competent and loyal professionals, whereas men with young children, on the contrary, were seen as professionals without caring responsibilities.” (s. 159).

Hertil fik fædre tildelt en betydning af ikke at være påvirket i sit arbejde af rollen som forældre, da forælderrollen blev fortolket som en *kvindeting*, der gav virksomheden problemer. Således bidrager

hendes undersøgelse med et centralt element: Hvordan virksomheder stereotypificerer kønnene. Disse kendsgerninger er interessante, da de giver dybere indsigt i, hvorfor deltagere i min undersøgelse deler lignende opfattelser af kønnene.

Kuegelberg beskriver dog, at oplevelsesdiskursen for hverdagen udfordrede synet på mødre som en udfordring for virksomheden:

“Both mothers and their workmates presented images of women as hardworking. Their stories consisted of mothers with small children coping with time in several ways in order to combine employment and childcare.” (s. 159).

En sådan diskurs relaterer sig til de diskursive konstruktioner, kvinderne skaber i min undersøgelse i sin måde hvorpå forventningspresset om at præstere som mor og karrierekvinde kommer til udtryk. Kuegelberg konkluderer, at denne diskurs udfordrede den virksomhedsbaserede diskurs i en retning af, at beskrivelsen af kvinder som en udgift for virksomheden blev udfordret, men at en beskrivelse af mændene som omsorgsfulde fædre blot havde lille indflydelse på generaliseringen af mænd som værende synonym med professionalisme.

Kuegelbergs undersøgelse bidrager med relevante indsigter generaliseringen af køn i en virksomhedskultur, som min undersøgelse ikke formår at tilvejebringe. Hendes analyse adskiller sig således fra min i måden, hvorpå hun får eksklusiv adgang virksomhedsdiskursers indflydelse på kønnenes konstruktion af sig selv i hinanden. Dog bidrager hendes diskursanalyse ikke med indsigt i beslutninger og kønsbias. Ej heller et konkret forslag til påvirkningsstrategi til ændret adfærd.

Nielsen & Kepenskis Inclusion Nudges

I *The Inclusion Nudges Guidebook* påviser Tina Nielsen & Lisa Kepenski (2016), hvordan organisationer kan implementere små inklusionsnudges i omgivelserne, som har potentiale til at mindske bias og skabe mere inkluderende kulturer. Forfatterne har udviklet tre inklusionsnudges, der har til formål at mindste implicit bias og fremme mere inkluderende adfærd i organisationer.

Til forskel for, hvad forfatterne kalder passiv adfærdsnudging, er tre nudges både målrettet hjernens rationelle system 2 og dens intuitive system 1, da de er ad den overbevisning, at kun en holistisk tilgang til adfærdsdesign kan forbedre, hvordan styrer vores impulser (ibid., s. 10).

Disse nudges er som følger: "Feel the need" inclusion nudge, "Proces inclusion" nudge og "Framing" inclusion nudge

Hertil gør det forfatterens "Feel the need" inclusion nudge sig gældende for nærværende afhandling. Denne type inklusionsnudge fokuserer på at motivere mennesker til den ønskede adfærd ved at påvirke dem til at føle et behov for forandring, frem for blot at have en rationel forståelse af behovet for adfærdsændring (s. 15). Således giver den dybere indsigt i, hvordan man kan påvirke kønnene til ikke automatisk at vurdere, at kønsudfordringer betyder, at kvinder er dårligere stillede i karrieren end mænd. Et "Feel the need" inclusion nudge ville således kunne tage udgangspunkt i, hvad der for fokusgruppens mænd, viste sig at være tabubelagt: Forhandling af betalt barsel med arbejdsgiver. Formålet ville således være at påvirke højtuddannede mænd til at føle et behov for at kæmpe for gode barselsrettigheder på arbejdspladsen på lige fod med retten til en passende løn eller pensionsordning.

Ligeledes kan forfatterens "Framing" inclusion nudge strategi give dybere indsigt i, hvordan man kan påvirke højtuddannede mænd til at opfatte ligestilling som noget, der også er forbeholdt *deres* køn. Ifølge forfatterne kan ord som, ligestilling, køn og diversitet trigge en slags følsomhed hos de fleste mennesker, da de er associerede med en form forandring, som den intuitive del af hjernen ikke bryder sig om. For at undgå disse automatiske emotionelle reaktioner, kan man forsøge at ændre disse bibetydninger af ordene ved at designe inklusionsnudges, der fremkalder positive eller neutrale associationer (s. 13). I nærværende tilfælde ville man således kunne ændre den interne formuleringen af at tage barselsorlov eller at holde barnets sygedage til termer de for medarbejderne ville associeres med noget kønsneutralt.

6.2: Afhandlingens teoretiske bidrag

Ud fra en diskussion af afhandlingens slutninger iht. eksisterende teori om kønsstereotypificering i virksomhedskontekst samt adfærdsdesign centreret om kønsbias, kan det konkluderes, at afhandlingens dele ikke i sig selv bidrager med nye teoretiske indgangsvinkler til analyse af kønstraditionel adfærd samt praktisk implementering af adfærdsdesign. Dog bidrager afhandlingens teori i sin helhed med en unik sammensætning af slutninger om diskursiv konstruktion og beslutningsadfærd, der både kan sige noget om kønsstereotyper og kønsbias hos en

befolkningsgruppe, samt hvordan de relationelt danner grundlag for kønnenes adfærd på arbejdsmarkedet.

Kapitel 7: Konklusion og implikation

I det følgende vil jeg sammenfatte afhandlingens slutninger samt diskutere undersøgelsens bidrag til videre forskning.

7.1: Konklusion

Afhandlingens diskurs- og beslutningsanalyser har vist, at kønsstereotyper for mødre og fædre påvirker akademikers kønsvurderinger af sig selv og hinanden i en sådan grad, at de ændrer deres adfærd, når de får børn. Således relaterer dette sig til problemstillingens undren over, hvad der får danske højtuddannede mænd og kvinder til at fastholdes i en kønstraditionel adfærd trods forudsætninger for det modsatte.

Formålet med afhandlingen var at undersøge, hvordan akademikere påvirkes af kønsstereotyper i deres adfærd på arbejdsmarkedet samt at evaluere, hvorvidt denne adfærd kan ændres. Til slut har afhandlingen haft til formål at vurdere, hvilke adfærdsmæssige kommunikative tiltag organisationer således kan adoptere til adfærdsændring heraf.

Med et socialkonstruktivist afsæt har jeg med en diskursiv tilgang gået sprogspsykologisk til genstandsfeltet og ladet akademikers fortolkningsrepertoarer og beslutningsprocesser været styrende for afhandlingens slutninger. På baggrund af denne tilgang har jeg fået adgang til meningsdannelser, beslutningsprocesser og dertilhørende bias om kønnenes virkelighed på arbejdsmarkedet. Dermed har jeg fået mulighed for at vurdere, om kønstraditionel adfærd *kan* ændres samt hvilke adfærdsmæssige kommunikative tiltag organisationer således må adoptere.

Diskursanalyserne har vist, at en ønsket afstandtagen fra kønsstereotyper skaber en fortælling om højtuddannede mænd og kvinder som selvrealiserende på arbejdsmarkedet og med fælles ansvar for hjem og børn. Selvom kønnene ønsker at italesætte en kønsneutral distance til fortællinger om arbejdslivet og forventningspresset for præstation og selvrealisering, oversættes kønsudfordringer automatisk til kvinders udfordringer. Således konstrueres en virkelighed, hvor man skal tage hensyn, i adfærd og tiltale, til kvindens forudsætninger på arbejdsmarkedet. Hertil har kvindelige, karrierefokuserede subjekter betydning for den fælles meningsdannelse, da de i samspil med

fænomenet associeres med at have retorisk ret til en styrende position. I det kønsopdelte sociale rum konstrueres der, for kvindekønnet en diskurs om at kunne nå det hele og præstere i krydsfeltet mellem rollen som karrier Kvinde og mor. For mænd skabes en diskurs om hensyntagen til kvinders kønslige udfordringer på arbejdsmarkedet, hvorfor man som mand må tage aktiv del i pligter for hjem og børn trods tabuisering af mænds barselsforhandlinger med arbejdsgiver.

For højtuddannede mødre har en diskurs vist sig for forholdet mellem karriere og rollen som mor. Fortællingen om denne beror på en konflikt mellem instinkter og forventninger, der tvinger højtuddannede mødre til at træffe prioriteringsvalg mellem familie og karriere. I forlængelse heraf, og med accepten af et højt forventningspres, konstrueres en diskurs for acceptabel italesættelse af naturligheden i at påtage sig mere ansvar for børn og kontrol i hjemmet end mænd. Slutteligt konstruerer mødre et billede af hankønnet som naturligt mindre egnet til at tage primært ansvar for børn og hjem samt bedre egnet til at skabe karriere.

De to diskursive retninger udfordrer hinanden således, at familieførølgelse ændrer akademikers kønslige virkelighedskonstruktion i en sådan grad, at de ændrer deres adfærd. I adfærdsmæssig kontekst opstår der et centralt mønster i, at et ellers rationelt forsøg på at forholde sig objektivt og neutralt til kønnene, resulterer i intuitiv stolt på repræsentativitet, som skaber implicit kønsbias. Afhandlingen kan med sit socialkonstruktivistiske afsæt ikke angive et endegyldigt svar på problemformuleringens interesse for skævvridningen i kønnenes handlemønstre, før og efter de har fået børn, men det kan konkluderes, at social interaktion, beslutningsadfærd og kønsstereotyper påvirker hinanden i en sådan grad, at det skaber kønsbias for kvinders forudsætninger på arbejdsmarkedet. Dette medfører, at akademikere automatisk vurderer kvinders forudsætninger til at være dårligere end mænds. Således kan det formodes and denne bias fastholder kønnene i traditionel adfærd.

For organisationer, der vil gøre en aktiv adfærdsindsats for deres højtuddannede medarbejdere, har det til slut vist sig, at adfærdsdesign til den sociale hjerne vil være et fordelagtigt strategisk valg. I en diskussion af afhandlingens slutninger iht. eksisterende teori om kønsstereotypificering og adfærdsdesign i diversitetsperspektiv blev det klart, at der er en central sammenhæng mellem kønsstereotypificering og kønsbias, som relationelt påvirker hinanden i kønnenes adfærd. Udnytter

man indsigten i menneskers intuitive og heuristikprægede beslutningsadfærd har man mulighed for at *frame* målgruppen til kønsbias-fri adfærd.

Grundet undersøgelsens relativistiske ontologi og subjektive epistemologi skal det dog fastslås, at nærværende slutninger ikke er i stand til at angive en generel beskrivelse af fænomenet udbredelse for danske akademikere. Målet med undersøgelsen var således at problematisere, hvad samfundet anser som en objektiv selvfølgelighed, hvortil undersøgelsen forholder sig kritisk til akademikeres manglende arbejdsmarkedsligestilling. I sin vurdering af den sociale interaktions indvirkning på kønsstereotyp beslutningstagen som mulig årsag til kønnenes karrieremæssige adfærdsændringer efter familieførøgelse, anser jeg slutningerne som værende gyldige.

7.2: Implikationer

Efter en fremstilling af afhandlingens konklusioner, vil jeg nu diskutere undersøgelsens bidrag for videre forskning inden for tre områder.

Organisationskultur

Idet afhandlingen ikke tilvejebringer et organisatorisk perspektiv på kønsstereotypers påvirkning på højtuddannedes adfærd, anser jeg det som relevant at undersøge, hvordan organisationskultur spiller ind i konstruktions- og beslutningsprocessen. Dette vil ligeledes give anledning til undersøgelse af, hvordan organisationer kan forbedre deres kulturer til fordel for eliminering af kønsbias og øget diversitet.

CSR strategi

Hvis afhandlingens bidrag om strategier til påvirkning af kønstraditionel adfærd skal have afgørende effekt i en virksomhed, anser jeg det som en central nødvendighed, at sådanne tiltag ville tænkes ind i en bredere strategisk ramme for øget diversitet i virksomheder. Derfor anser jeg det som relevant at tænke afhandlingens bidrag ind i en forskningskontekst, der undersøger, hvordan diversitetsfokuseret adfærdsdesign relaterer sig til de krav om social ansvarlighed, virksomheder møder i dag.

Bredere undersøgelsesmålgruppe

Afhandlingens bidrag hviler på en lille og homogen målgruppe. Derfor vil det være oplagt i videre forskning at undersøge andre målgrupper for at se, hvorvidt nye eller lignende dynamikker gør sig

gældende. Man kunne eksempelvis søge at teste hypotesen om, at kønsbias på baggrund af generalisering er årsag til karrieremæssige adfærdsændringer efter familieforøgelse på en større målgruppe, eller man kunne udarbejde samme studie hos individer med en anden demografi end dem, der har medvirket i denne undersøgelse.